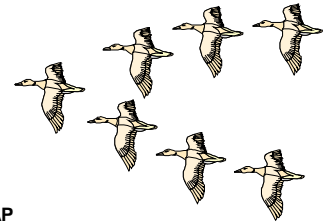

In vogelvlucht

MEDEDELINGENBLAD VAN DE VOGELWERK GROEP VAN HET HOEKSCHEWAARDS LANDSCHAP

NUMMER 20, MAART 2009

INHOUDSOPGAVE

Artikelen

Redactioneel – <i>Han en Martin Benard</i>	3
20 jaar Oudeland van Strijen – <i>Arie van der Linden</i>	4
Broedvogelinventarisatie Oeverlanden Hollandsch Diep 2008 – <i>Janus Verkerk</i>	7
Resultaten van de roofvogelinventarisatie 2008 – <i>Martin Mollet</i>	9
Trektellen in 2008, een superseizoen – <i>Menno Korbijn</i>	12
Windturbines en vogels – <i>Gerard Ouweneel</i>	14
Slapen langs de snelweg – <i>Sjoerd Reinstra</i>	17
De broedvogels van de Korendijksche Slikken in 2008 – <i>Gert Huijzers</i>	18
Verslag jaarlijkse vogeldag 27 december 2008 – <i>Vincent Koenheim en Martin Benard</i>	20
Braakballen en de Sperwer – <i>Henk van Noordwijk</i>	23
Hoekschewaardse broedvogels 2008 – <i>Frank van Gessele</i>	24
Bijzondere vogelsoorten in de Hoeksche Waard 2008 – <i>Menno Korbijn</i>	26
Roofvogeltelling Hoeksche Waard januari 2009 – <i>Janus Verkerk</i>	28
De broedvogels van de Buitenzomerlanden 2008 – <i>Sjoerd Reinstra</i>	29
Notulen najaarsvergadering oktober 2008 – <i>Peter de Barse</i>	33

Tabellen

Seizoensmaxima 20 jaar Oudeland van Strijen	bijlage A
Broedvogels Oeverlanden Hollandsch Diep 2008	bijlage B
Broedvogels Korendijksche Slikken 2008	bijlage C
Soortenlijsten vogeldag 27 december 2008	bijlage D
Broedvogels hele Hoeksche Waard	bijlage E
Roofvogeltelling januari 2009	bijlage F
Broedvogels Buitenzomerlanden 2008	bijlage G
Adressenlijst leden Vogelwerkgroep	bijlage H

Foto voorkant

Grutto, het voorjaar dient zich aan – <i>Gert Huijzers</i>	
--	--

Redactioneel

Han en Martin Benard

Nu we het redactiestokje van In Vogelvlucht hebben overgenomen van Joke en Piet beginnen we natuurlijk eerst met een dankwoord aan de initiatiefnemers en vormgevers van dit mededelingenblad. Het is veel meer geworden dan een mededelingenblad. Dankzij hun enthousiasme is een fraaie documentatiebron ontstaan, waar de samenstellers van de Hoeksche Waardse Avifauna ruim 10 jaar geleden maar wat graag over hadden beschikt. Gebleken is wel dat het blad in een behoefte voorziet. Dit nummer is immers inmiddels het 20ste in een rij! De hoeveelheid kopij is in de loop der jaren zodanig geweest dat het nooit een optie zou zijn geweest de Waardzegger hiervoor te gebruiken. Nogmaals, Joke en Piet: veel dank voor de inzet de afgelopen jaren!

Aan ons nu de uitdaging om In Vogelvlucht verder te laten bestaan. Ongetwijfeld doen we dat weer enigszins anders dan onze voorgangers, maar het gaat om de inhoud en niet om de vorm. Voor die inhoud zijn we afhankelijk van jullie als VWG-leden. We zullen niet iedere tekst nalopen op typefouten of andere onjuistheden. Ook zijn we zijn bepaald geen computerexperts (integendeel, we hebben er eigenlijk allebei een beetje hekel aan), maar we zullen proberen de inhoud leesbaar en de opbouw enigszins logisch te maken.

Daarom hebben we wel wat wensen: graag teksten aanleveren in Word (niet de nieuwste versie: docx-bestanden) en tabellen in Excel. Kleine tabellen kunnen wel (alvast) in de tekst worden geplaatst, de grotere tabellen zullen we proberen als aparte bijlagen in het achterste deel van In Vogelvlucht te plaatsen om het geheel leesbaar te houden. Of dat goed werkt zal de praktijk leren.

We vinden het ook prettig als er foto's of tekeningen bij de tekst worden meegeleverd, los of reeds ingevoegd. Bij teksten zonder foto's zullen we soms andere fotografen vragen of zij geschikt beeldmateriaal van bepaalde vogels hebben. Beeldmateriaal wordt geplaatst naar gelang er ruimte beschikbaar is. Tenzij anders vermeld zijn de foto's bij een artikel van de desbetreffende schrijver.

Opbouwende tips over de opmaak zijn welkom. Het standaardlettertype zal Times New Roman zijn, lettergrootte 11, maar het is niet verplicht kopij hierin aan te leveren. Alleen als u zelf al foto's of kleine tabellen in de tekst verwerkt, dan is het wel prettig om alvast dit lettertype aan te houden.

Voor dit nummer zijn veel artikelen binnen gekomen, waaraan veel interessant onderzoek ten grondslag ligt. Realiseer je bij het lezen van een artikel dat het schrijven ervan al veel tijd heeft gekost, laat staan het daaraan voorafgaande veldwerk en de uitwerking van de gegevens. Petje af voor de schrijvers en hartelijk dank voor de verslagleggers namens alle VWG-leden.

Een speciaal dankwoord aan Gert Huijzers, die ons van tips, adviezen en beeldmateriaal voorzag bij de totstandkoming van dit nummer.

Veel leesplezier gewenst.

20 jaar Oudeland van Strijen

Arie van der Linden

Toen ik lid werd van de Vogelwerkgroep, waarschijnlijk in 1986, was het de bedoeling in de weekeinden een hobby buiten te hebben. Leen werd wat later lid met het zelfde doel. De activiteiten van de VWG-oost waren toen echter nog beperkt tot 4 PTT- en een roofvogeltelling. In de winter oktober 1987 t/m maart 1988 konden we aan de slag langs de Oude Maas in de Rhoonse grienden. Maar dat was het laatste seizoen van een cyclus van 5 jaar tellen van die rivier, en het jaar daarop was het programma dus weer vrijwel blanco. Janus werd gevraagd of er eventueel nog nuttige zaken te doen waren en die kwam met de suggestie het Oudeland van Strijen te gaan tellen. In het seizoen 1988/'89 zijn we daar mee van start gegaan, nog vrij onervaren en niet wetend wat daar allemaal te zien zou zijn. Thans hebben we er al een groot deel van onze tijd doorgebracht, zeker nu we beiden veel vrije tijd hebben. Afgelopen winter werd ons al eens gekscherend gevraagd of we er niet beter een caravan konden neerzetten. Dan behoeften we niet meer zo veel heen en weer te rijden. De tellingen, waarvan de aantallen in de loop van de 20 jaar fors opliepen, werden met de overige leden van onze vogelwerkgroep uitgevoerd. In het begin waren we, voor zover ik me nog kan herinneren, met niet meer dan 4 personen. 2 Groepen dus van elk 2 personen. Dit zou in de meeste maanden nu niet meer te doen zijn. Gelukkig nam het aantal leden in de loop van de tijd toe en nu hebben we een vrij stabiele groep tellers.

Het Oudeland van Strijen is een ca 1650 ha grote polder en is door zijn bodemgesteldheid sterk afwijkend ten opzichte van vrijwel alle omringende polders. Door de grondsoort, klei op veen bestaat het, door zijn lage ligging, voor een groot gedeelte uit grasland met uitzondering van het wat hoger gelegen noordwestelijk deel. Door het gebied lopen enkele brede kreken. Dit landschap heeft een grote aantrekkingskracht op vogels en zeker op eenden en ganzen in de wintermaanden. In het voorjaar is het een prima gebied voor weidevogels. De polder is erg open, een storend element is een hoogspanning leiding die door het gebied loopt. Sinds 1988 is Staatsbosbeheer eigenaar van een, voornamelijk in het oosten gelegen, deel van het gebied. Dit reservaatgebied is in de loop van de tijd uitgebreid. Een ander deel werd voorbestemd als beheersgebied. In 1990 werd het Oudeland van Strijen aangewezen als kerngebied binnen de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland en werd een Natuurbeleidsplan gemaakt waarvan met de uitvoering in 1994 werd begonnen. De aanleg van delen "plas dras" was zeker mede de oorzaak van het toegenomen aantal vogels en vogelsoorten. Thans is het gebied ook aangewezen als Vogelrichtlijngebied in het Natura 2000 netwerk.

'plas-dras' (Gert Huijzers)

Na dit gelezen te hebben denk je dat het gebied goed beschermd is, maar zo werkt dat blijkbaar niet. Onlangs werd door de gemeenteraad van Strijen de illegaal in het gebied gelegen kartbaan gelegaliseerd. Naar de reden waarom je dit in een natuurgebied toelaat kun je alleen maar raden. Andere verstoringen zijn: Met goed weer vrijwel dagelijks de laag overkomende sportvliegtuigjes waarvan sommigen de aanwezige vogels met doorstarts en andere stunts tot wel een ½ uur in de lucht kunnen houden. Van tijd tot tijd is ook de Luchtmacht aanwezig en wordt het gebied met zijn helikopters zwaar verstoord. Klachten bij de bevoegde instanties hebben, zoals gebruikelijk in ons

land, geen prioriteit. Op dit moment is er sprake van om de grintwegen die noord-zuid door het gebied lopen te asfalteren en die alleen open te stellen als wandel- en fietspad. Mij is altijd geleerd dat een auto minder verstorend is als wandelaars en fietsers! En dat heb ik ook zo ondervonden. Behoudens deze wegen wil het Waterschap ook de Wale- en Bovenweg afsluiten voor autoverkeer. De vogelliefhebbers die in de winter het gebied bezoeken, waarbij vooral de Dwergganzen een groot trekpleister zijn, zouden hierdoor een flink probleem hebben.

In de 20 jaar zijn door onze Vogelwerkgroep in het gebied 127 volledige tellingen uitgevoerd. Dit resulteerde in een aantal van 1.616.107 getelde vogels. Vanaf seizoen 2001/02 zijn ook het Munnikenland en de St Anthoniepolder tegelijk meegeteld omdat nogal eens flinke groepen ganzen vanuit het Oudeland de dijk overstaken. Maxima daar waren: 1750 Kolganzen in november 2004 en 2806 Brandganzen in maart 2005, beiden in de St Anthoniepolder. In verband met de beschikbare tijd worden daar alleen de ganzen en zwanen en b.v. groepen Smienten en Wulpen geteld. Met de aantallen van deze 2 polders erbij staat de teller op ca 1.650.000 getelde vogels. Daarnaast zijn nog enkele tellingen voor SOVON van alleen Ganzen en Zwanen gedaan, dit in de maand april. In april 2008 zijn daarbij tevens de watervogels, zijnde niet broedvogels, door Leen en mij geteld. Deze aantallen zijn laag en niet in het totaal meegenomen. Vanaf seizoen 1992/'93 zijn door mij tevens losse waarnemingen bij gehouden. En vanaf seizoen 1996/'97 hebben meerdere leden van de VWG dit gedaan en die aan mij doorgegeven. Dit resulteerde in een flinke lijst met aanvullende informatie over de vogels die van het gebied gebruik maken. Hierdoor ontstaat een completer beeld van vooral de wat schaarsere soorten en de soorten gezien buiten het seizoen van de wintertellingen.

Dwergganzen (Gert Huijzers)

En dan rest de vraag: “hoe presenteer je zo’n grote hoeveelheid cijfers op een zodanige manier dat redelijk wat zaken duidelijk worden”. Ik heb getracht dit te doen door, van vooral de watervogels en wat aanvullende soorten, een lijst te maken van het maximum aantal dat in een seizoen is gezien (**bijlage A**). Hierbij zijn ook de losse waarnemingen (cursief) meegenomen. Het laatste omdat sommige soorten in een telling niet altijd aanwezig zijn of worden gevonden. Voorbeelden hiervan zijn b.v.: Roodhalsgans, Rotgans, Kleine zwaan enz. En van een soort zoals de Dwerggans vind je tijdens een telweekend niet altijd het hoogste aantal. De overige soorten, veelal zangvogels, zijn in die lijst niet meegenomen. Deze soorten worden tijdens de tellingen wel meegenomen, maar zijn niet de doelsoorten. Er is gekozen voor het hoogste seizoen aantal omdat de ene soort b.v. in de maand november piekt en de andere weer in de maand januari. Ook hebben perioden met vorst grote invloed op de getelde aantallen. Dit blijkt uit het feit dat de telling van januari 1997 (met vorst) de laagste ooit was met in totaal 2.735 vogels en die van januari 2007 (gehele winter geen vorst) de hoogste met 36.291 vogels. In laatst genoemde winter trokken b.v. Kievit en Goudplevier niet weg en in januari 2007 waren er dan ook 6.110 Kieviten en in februari 2007 2.033 Goudplevieren aanwezig. Onderaan de lijst staat ook het hoogste aantal tijdens een telling in dat seizoen, het gemiddelde maandtotaal van 6 tellingen (oktober t/m maart) en het aantal gevonden soorten in het betreffende seizoen.

Er is duidelijk te zien dat de veranderingen in het gebied: o.a. door de aanleg van natte natuur en een gewijzigd gebruik, behoorlijk positieve invloed hebben gehad. Een andere oorzaak van de oplopende aantallen, vooral in de laatste seizoenen, zijn de zachte winters, waarin b.v. Kievit en Goudplevier niet meer wegtrekken. Het fors toegenomen aantal Grote zilverreigers wordt duidelijk in beeld gebracht en ook de Blauwe reiger doet het goed na de vele zachte winters.

Grote Zilverreiger in vlucht (Gert Huijzers)

Van de Kolgans is het maximum aantal verminderd en dat zal niet komen door de lagere aantallen die Nederland in de winter bezoeken, maar door een wijziging van de gebieden die bezocht worden. Het tijdstip van aankomst is overigens vervroegd van ca half oktober naar eind september. Het aantal Brandganzen is zeer fors gestegen. De wat grotere aantallen komen in december, maar pas in januari en februari worden van de Brandganzen de maxima geteld. Daarentegen is in januari het aantal Kolganzen de laatste jaren al flink aan het afnemen, misschien mede door het grote aantal “Brandjes” op dat moment? Ook de Grauwe gans heeft de afgelopen jaren het Oudeland ontdekt, maar dat is niet vreemd met de sterk groeiende Nederlandse populatie. De opmars van de Grote Canadese gans en de Nijlgans is iedereen wel bekend, en ook de Smient doet zeer goede zaken. Leuk is ook dat het Nonnetje de laatste jaren een trouwe bezoeker is, zij het met kleine aantallen. De Grutto en Scholekster worden voornamelijk alleen in de maand maart gezien. Dat de Veldleeuwerik het zo slecht doet is in het overzicht niet terug te vinden. Maar de trefkans is vanzelf niet zo groot en 1 maal een leuke groep in een winterseizoen levert al het vermelde aantal op. De eerste jaren werden in 2 seizoenen nog Bonte Kraaien gezien, die zijn nu in geheel Nederland zeldzaam geworden. Ook Roeken hebben gedurende een tiental jaren het gebied bezocht, vooral wat later in de herfst, maar worden nu niet meer gevonden. Opmerkelijke andere bezoekers (exoten) waren o.a.: een Smidsplevier op 30 dec. 2001; een Chileense flamingo op 12 maart 2003 en een Heilige ibis op 17 augustus 2004.

Er zijn natuurlijk altijd tellingen die wat extra's hebben. Zo werden tijdens de telling van januari 2002 in het noordelijk deel zowel een Rode wouw als een Kleine bonte specht gevonden. In december 2003 werd een Zeearend gezien en ook in december 2004 was dat het geval. Deze laatste kwam op bezoek tijdens de 100e telling, en voor de eerste maal werden er toen ook meer dan 25.000 vogels geteld. Een echt leuke jubileumtelling dus. Een andere opvallende waarneming was de Middelste jager in november 2007. Het was vanzelf weer Menno die “een jager” meldde die vrijwel boven de auto van de andere groep vloog. Wij stonden op de Weelsedijk en de andere groep aan de Kreupeleweg. Via de mobiele telefoon werd die groep geadviseerd eens naar boven te kijken. Later landde hij in een weiland niet al te ver van die groep. Het was maar goed dat de telling vrijwel klaar was want je wilt toch allemaal zo'n vogel eens goed bekijken. De telling van september 2007 was ook wel apart. Er werden toen 2 Roerdompen, 1 Kleine - en 12 Grote zilverreigers, 94 Blauwe - en 3 Purperreigers geteld. Tijdens de tellingen, losse waarnemingen en gehouden broedvogel inventarisaties zijn in het gebied in totaal 191 soorten vogels waargenomen. En vanzelf ook nog een aantal exoten. Dank voor de inzet van alle tellers en de leveranciers van losse waarnemingen.

Broedvogelinventarisatie Oeverlanden Hollandsch Diep 2008

Janus Verkerk

In het voorjaar van 2008 werd op verzoek van Staatsbosbeheer door Janus Verkerk een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in de Oeverlanden Hollandsch diep gedeelte Sasseplaat west en APL polder. Aanvullende broedvogelgegevens op het gedeelte Sasseplaat west werden verzameld door Menno Korbijn.

Tevens inventariseerde Menno Korbijn in het kader van hetzelfde onderzoek de Zeehondeplaat op het voorkomen van broedvogels.

Leden van de vogelwerkgroep oost van het Hoekschevaards Landschap inventariseren onder leiding van Peter de Barse jaarlijks de Esscheplaat in het kader van een BMP project voor SOVON. De uitkomsten van al deze inventarisaties worden gepresenteerd in de bijgevoegde overzichtstabel.

In deze tabel worden de uitkomsten getoond van de broedvogelbevolking van het gehele complex van APL, Sasseplaat west, Zeehondeplaat, Esscheplaat en Grote gors, tezamen de Oeverlanden Hollandsch diep. Tevens zijn in deze tabel de uitkomsten opgenomen van de broedvogelinventarisatie van de Oeverlanden Hollandsch diep uitgevoerd in 2006 door Sovon. (Vergeer en Sluijter)

Resultaten

Broedvogeloverzicht

In totaal werden in het geïnventariseerde gedeelte APL en Sasseplaat westelijk deel 65 soorten broedvogels aangetroffen met in totaal 1103 territoria. Van deze 65 soorten zijn er maar liefst 16 opgenomen in de Rode lijst (Vogelbescherming Nederland 2004) 10 soorten hebben de status gevoelig n.l. Boerenzwaluw, Gele kwikstaart, Graspieper, Huismus, Kneu, Matkop, Ringmus, Spotvogel, Tureluur en Veldleeuwerik. 6 soorten hebben de status kwetsbaar n.l. Groene specht, Nachtegaal, Slobeend, Visdief, Wielewaal en Zomertortel.

Een groot succes was opnieuw de Oeverzwaluwwand. Hier werden na een zorgvuldige telling, uitgevoerd door Verkerk en Korbijn op 1 juli, maar liefst 623 gebruikte nesten geteld! De wand is voor het 2^e jaar operationeel. In het eerste jaar toen de wand nog wat minder stabiel was kwamen 378 paartjes Oeverzwaluwen tot broeden.

Oeverzwaluwwand in de voormalige APL-polder

Op de Zeehondeplaat werden in totaal 45 soorten broedvogels vastgesteld. (Korbijn 2008)

Op BMP plot Esscheplaat werden door leden van de vogelwerkgroep Hoeksche Waard 49 vogelsoorten vastgesteld (de Barse 2008)

In totaal leverde het gehele gebied in 2008 74 broedvogelsoorten op (**bijlage B**). Tevens ter vergelijking de aantallen zoals vastgesteld door Vergeer en Sluijter in 2006 die in 2006 70 soorten broedvogels vaststelden.

In vergelijking met de inventarisatie van 2006 verdwenen 4 soorten broedvogels te weten Knobbelzwaan, Scholekster, Bontbekplevier en Grote lijster.

Acht soorten broedvogels verschenen n.l. Dodaars, Canadese gans, Kokmeeuw, Groene specht, Oeverzwaluw, Boerenzwaluw, Roodborsttapuit en Huismus. De laatste is mogelijk gemist in de telling van 2006.

Bijzondere doortrekkers

Enige in het oog lopende doortrekkers die werden waargenomen in de telperiode mogen in dit verslag niet onbehandeld blijven.

21 maart	-30 Bonte strandlopers	-E. Reinstra
25 maart	-Rouwkwikstaart	-P. de Barse
28 maart	-3 Zwartkopmeeuw APL	-P. de Barse
28 maart	-5 Zomertaling APL	-P. de Barse
7 april	-Ooievaar 1 ex	-H. Westerlaken
7 april	-Kleine strandloper 1 ex APL	-H. Westerlaken
8 april	-Chileense Flamingo APL	-A. Leijdens
15 april	-Engelse gele kwikstaart	-A. v.d. Linden
17 april	-Visarend	-J. Boerlage
17 april	-2 Zomertaling	-J. Boerlage
20 april	-Barmsijs 4 ex overtrekkend	-J. Verkerk
20 april	-Smelleken jagend op Oeverzwaluwen	-J. Verkerk
20 april	-Visarend	-J. Verkerk
20 april	-3 Zomertaling	-J. Verkerk
20 april	-Beflijster overtrekkend	-J. Verkerk
20 april	-Rouwkwikstaart APL	-J. Verkerk
24 april	-Engelse gele kwikstaart	-A. v.d. Linden
27 april	-3 zwarte sterns APL	-A. Erken
1 mei	-Noordse gele kwikstaart 1 ex.	-P. Groeneweg
1 mei	-Bontbekplevier op Kluteneiland	-J. Verkerk
2 mei	-Boomvalk jagend op Oeverzwaluwen	-J. Verkerk
18 mei	-2 kanoet APL	-E. Reinstra
18 mei	-7 Noordse gele kwikstaart	-E. Reinstra
18 mei	-Purperreiger	-J. Verkerk
18 mei	-2 Zomertaling	-J. Verkerk
24 mei	-2 Appelvink Zeehondeplaat	-M. Korbijn
7 juni	-2 Steltkluut APL	-P. Groeneweg
13 juni	-Kleine zilvreiger	-A. Verhoef

Overige waarnemingen

23 maart	-Beverrat	1 ex de Vink	J. Verkerk
24 maart	-Ree	1 ex. Zeehondenplaat	M. Korbijn
27 maart	-Ree	3 ex Zeehondenplaat	M. Korbijn
12 april	-Ree	2 ex Esscheplaat	M. Korbijn
20 april	-Vos	1 ex Esscheplaat	M. Korbijn
14 mei	-Ree	2 ex Zeehondeplaat	M. Korbijn
31 mei	-Bever	2 ex bij burcht Sasseplaat west	J. Verkerk
1 juni	-Huiszittmuis	3 ex Sasseplaat westelijk deel	J. Verkerk
7 juni	-Bever	1 ex bij burcht Sasseplaat west	J. Verkerk
13 juni	-Bever	1 ex Hans Koolengat	J. Verkerk

Resultaten van de roofvogel inventarisatie 2008

Martin Mollet

Overall was 2008 een seizoen met iets méér broedpogingen (voornamelijk torenvalken) maar met minder jongen per succesvol nest. In het totaal zijn minder jongen voort zijn gebracht ondanks dat er meer succesvolle nesten waren. Voor deze beschouwing is er alleen naar de bevindingen van Oost Hoeksche Waard gekeken omdat daar de onderzoeksinspanning redelijk constant is. In West zijn er veel meer nesten gemonitord dan vorig jaar en daardoor laten de getallen zich niet zo makkelijk vergelijken.

Voor de Buizerds was het min of meer "business as usual": 1,8 jong per succesvol nest is wel minder dan vorig jaar maar zeker geen drama. Door het hoge aantal geslaagde broedsels kwamen er toch behoorlijk wat jongen uit de "buizerdbroedmachine van de Hoeksche Waard".

Jonge buizerd op kraaiennest in hoogspanningsmast, Lange dam, 9 juni 2008

Dit jaar deed er weer een buizerd een broedpoging op een kraaiennest in een hoogspanningsmast en weer ging het niet goed. Tijdens de inspectie van het nest bleek het enige jong verstrikt te zitten in draad dat in het nest verwerkt zat (iets wat kraaien vaak doen), uiteraard is het beestje losgemaakt. Het jong is ruim een week later, toen 23 dagen oud, nog gezien en dus was er goede hoop dat het goed zou gaan maar daarna is het jong helaas niet meer gezien.

Veel alarmerender is dat een buizerdnest in de buurt van de Kiltunnel ineens compleet verdwenen was! Op zich valt er wel eens vaker een nest uit een boom, maar in dit geval had het in de afgelopen tijd nauwelijks gewaaid en, heel verdacht, onder de boom lag geen enkel restje takken of iets dergelijks! Alsof het nest eruit geschud was (het was een dunne els) en vervolgens het bewijsmateriaal was opgeruimd! Een nabij gelegen nest van vorig jaar had klaarblijkelijk dezelfde behandeling ondergaan!

Het geheel deed sterk aan roofvogelvervolging denken.

In tegenstelling tot de buizerd is de Torenvalk duidelijk onze meest dynamische soort. Door de vele nieuwe torenvalken van vorig jaar (torenvalken zijn al na één jaar geslachtsrijp) en de in het voorjaar nog goede muizenstand besloten ongekend veel torenvalkpaartjes om te gaan broeden. Waarschijnlijk is later in het seizoen de muizenstand ineengestort want het bleek echte torenvalk-crisis: veel mislukte nesten en veel uitval van jongen ! Het meest overtuigende bewijs vonden we in een torenvalkkast nabij Klaaswaal waar behalve 4 magere jongen ook een vers dood maar aangevreten jong van 15 dagen oud lag. Als er al jongen uitvallen dan is dat meestal in een eerder stadium.

De Havik deed het met maar één verloren jong en geen enkel mislukt nest heel redelijk. Één jonge havik gedroeg zich helemaal voorbeeldig door nog geen 10 meter bij mij vandaan in een boom te gaan zitten ! Het jong was zo recent uitgevlogen dat de donsresten nog op z'n veren zaten.

De Sperwer gegevens zijn niet zo goed te vergelijken met vorige jaren omdat er dit jaar aanzienlijk meer veldtijd in is gestopt en er meer nestinspecties zijn uitgevoerd. Als een sperwernest alleen vanaf de grond wordt bekeken is de kans op ondertelling van de jongen erg groot. Dit geldt eigenlijk voor alle soorten maar zeker bij sperwers omdat die relatief veel jongen hebben en er dus makkelijker ééntje over het hoofd wordt gezien. Gemiddeld 4,1 jongen per geslaagd nest is absoluut een nette score.

De Boomvalk had het ook dit jaar weer moeilijk door het slechte weer. In de voor boomvalken kritieke tijd waren er een aantal dagen waarop het vrijwel de gehele dag stevig regende. Van de 3 territoria waar een broedpoging is vastgesteld zijn er gelukkig toch nog 2 broedpogingen gelukt. Beide hadden 2 jongen.

En last but not least: de Slechtvalk broedde ook dit jaar weer in de kast bovenin de hoogspanningsmast bij de Haringvlietbrug. Dit jaar had het paartje maar liefst 4 jongen ! Ronald in 't Veld, van wie verreweg de meeste waarnemingen van dit nest afkomstig zijn, zag op 1 juni 3 jongen én de 2 ouders in één telescoopbeeld. Op 5 juni zag hij voor het eerst de 4 jongen én de 2 ouders tegelijk in de mast zitten.

*Recent uitgevlogen havik
de donsresten zijn nog zichtbaar, 6 juli 2008*

Sperwer op Kievit

De cijfers voor 2008

Van niet alle nesten is precies bekend of ze zijn geslaagd of mislukt. Daardoor is het mogelijk dat er bijvoorbeeld 10 broedpogingen zijn met 5 geslaagde en 2 mislukte pogingen. Van de overige 3 broedpogingen is dus niet (met zekerheid) bekend hoe het is afgelopen.

Oost 2008 (2007 tussen haakjes)	Actieve territoria	Succesvolle paren	Mislukt	Aantal Jongen	Gem. Aantal Jongen
Buizerd	48 (47)	32 (26)	7 (6)	59 (55)	1,8 (2,1)
Havik	6 (6)	6 (3)	- (-)	13 (7)	2,2 (2,3)
Sperwer	9 (6)	7 (4)	- (1)	29 (12)	4,1 (3,0)
Boomvalk	6 (5)	2 (2)	1 (3)	4 (4)	2,0 (2,0)
Torenvalk	26 (21)	17 (19)	8 (2)	47 (86)	2,9 (4,5)
Slechtvalk	1 (1)	1 (1)	- (-)	4 (2)	4 (2)
Totaal	97 (87)	65 (55)	16 (13)	156 (166)	

West 2008 (2007 tussen haakjes)	Actieve territoria	Succesvolle paren	Mislukt	Aantal Jongen	Gem. Aantal Jongen
Buizerd	17 (9)	6 (5)	1 (-)	15 (8)	1,9 (1,6)
Havik	4 (1)	3 (-)	- (-)	8 (-)	2,0 (-)
Sperwer	6 (2)	4 (2)	2 (-)	9 (7)	2,2 (3,5)
Torenvalk	13 (1)	13 (1)	- (-)	42 (5)	3,2 (-)
Totaal	40 (14)	26 (8)	3 (-)	74 (15)	

Hierbij wil ik de volgende personen **hartelijk bedanken** voor hun hulp:

Peter de Barse, Martin Benard, Joop v/d Berg, Rob Burgmans, Anton Giljan(NM), Frank van Gessele, Bertus v/d Graaf(E-ON), Ad Groeneveld, Michel Hitzerd, Dick van Houwelingen, Gert Huyzers, Pleun Klein, Jacqueline Kok, Menno Korbijn, Arjan & Leone Leeuwenburgh, Jaap-Jan Leeuwenburgh, Arie en Leen vd Linden, Els Marijs, Gerard Ouweneel, Eduard Reuver(NM), Teun Schoemaker, Freek Sturru, Ronald in't Veld(SBB), Nico van Wijngaarden(E-ON), Janus Verkerk, de dierenambulance, Vogelklas Karel Schot en de terreineigenaren.

Buizerd op Haas

Trektellen in 2008, een superseizoen

Menno Korbijn

Afgelopen nazomer en herfst weer heel wat uurtjes op de telpost gezeten en weer volop geëntertand door de vogels. Was het zoals verwacht in augustus en september nog redelijk rustig toen het eenmaal oktober was het vaak smullen van aantallen en soorten.

Hieronder een samenvatting van het afgelopen seizoen.

Op 24/8 leverde de eerste telling een groep van 5 Kruisbekken en een mooi aantal van 188 Gele Kwikstaarten op. De 30^e werd een Wespandief gezien die zo laag overkwam dat het gele oog goed te zien was. Op de 31^e de eerste Appelvink van het seizoen en ook weer Kruisbekken. Werden in augustus op alle tellingen Kruisbekken gezien in september ontbrak de soort volledig. Het eerste weekend van september was het weer slecht zodat er weinig trek was te zien. Het weekend van 13 en 14 september was erg mooi met op de 13^e de eerste Zwarte Mezen van het seizoen en meestal worden rond die tijd de eerste Grote Gele Kwikstaart gezien zo ook nu 3ex. Op 14 september een aantal bijzonderheden om half 10 een gezenderde Bruine Kiek en later nog een groep van 26 Ooievaars, 2 Wespandieven, 4 Smellekens en leuke trek van Boeren- en Huiszwaluw. Op de 15^e een Buidelmees en een Visarend die in alle vroegte het Hollands Diep oversteekt en goed te volgen was op zijn weg over de rivier.

De 2^e helft van september is minder spectaculair al worden er nog wel een aantal Appelvinken op de 20^e en 27^e gezien en ook Zwarte Mezen blijven doorgaan al werden de aantallen iets lager eind september/begin oktober.

De eerste telling in oktober is gelijk raak; volop Koperwieken en Vinken en daarnaast krenten als Kruisbek, Appelvink en Barmsijzen.

Tijdens de worldbirdwatch op 4/10 minder aantallen als de dag ervoor maar toch erg onderhoudend met o.a. 2 Buidelmezen, een Visarend, 5 Appelvinken en een Blauwe Kiekendief.

Op 6 oktober een Grote Pieper, de 2^e voor de telpost en Baardman als nieuwe telpostsoort.

In oktober blijft het genieten met op de 11^e een Klapekster, Europese Kanarie en 15 Kruisbekken en ook nog een Goudvink. Opvallend tijdens deze telling zijn de hoge aantallen Turkse Tortels (127) een soort die op weinig telposten in Nederland in zulke aantallen gezien wordt.

Het barste echt los op 12 oktober met Vinken (4.249ex, telpostrecord) en Sijzen (1.094). Voor sijzen betekende dit dat ongeveer de helft van alle sijzen van het hele seizoen op 1 dag gezien werd en voor een binnenlandse telpost is dat een bijzonder hoog aantal.

Vaak is de trek in het eerste deel van de ochtend het hevigst maar deze dag begon na 12 uur sterke mezentrek met bijzonder hoge aantallen Pimpelmees (2.011) en Zwarte Mees (633) en toen we weggingen in de middag rond 4 uur vloog het nog steeds.

13 oktober was ook weer zo'n bijzondere dag met 3.765 Pimpelmezen (ze begonnen nu gelijk met licht worden te vliegen) en dagrecord van Houtduif (2.632). Houtduiven hebben een opvallend vast patroon op de telpost, als het ongeveer een half uur licht is komen de eerste groepen en na anderhalf tot 2 uur hierna is 95% van alle Houtduiven van die dag gepasseerd.

Ook de trekrichting van Houtduiven is totaal anders, ze komen vanuit het noorden en vliegen echt aan op de telpost, draaien meestal nog een extra rondje en vervolgen hun weg. Alle andere vogelsoorten volgen meer de rivieroever.

Verder die dag een Europese kanarie en 12 Appelvinken, en ook Boomleeuweriken komen op gang 17 ex. passeerden de telpost.

Sfeerplaat trektellen (Gert Huijzers)

Een Sneeuwgorz word op de 14^e oktober waargenomen en ook op die dag nog leuke mezentrek. Komt er in de loop van de dag regen dan is er voor de regen uit soms sterke koperwiel trek waar te nemen 15/10 was zo'n dag, voor een aantal buien uit in anderhalf uur tijd bijna 3.000 Koperwieken. Dit verschijnsel deed zich ook voor op 24/10, ruim 4.000 ex. in 2 uur tijd en 26/10 toen bijna 13.000 vogels de telpost passeerde voor het begon te regenen.

De eerste grote groepen Kramsvogels verschenen op de 17^e, opvallend die dag was dat de lijsters pas na een uur of elf "los" kwamen en dat die dag ook veel Beflijsters gezien werden o.a. een groep van 6 ex.

Een Rode Wouw vloog op 18/10 bijzonder mooi over de telpost en toen ook de eerste Kleine Zwanen. De 25^e een hoog aantal van 59 Boomleeuweriken en vanaf dan komen ook de grote groepen spreeuwen(3.595 ex.)

November begon na een regenachtige zaterdag waarop niet geteld werd met een recordaantal vogels de dag erna met 18.733 ex., het hoogste aantal vogels over de telpost op 1 dag op 2/11.

Acht november was achteraf gezien de laatste dag met leuke trek, Kraanvogel, Rode Wouw en 5 Appelvinken. Vanaf hier wil ik alle medetellers van het afgelopen seizoen bedanken voor hun bijdrage aan de tellingen.

Hieronder een overzicht van algemene en in het oog springende soorten in 2008

Soort	Totaal 2008	dagmaximum	datum
Appelvink	54	12	13/10
Boompieper	93	22	31/08
Graspieper	2.972	367	06/10
Boomleeuwerik	229	59	25/10
Houtduif	11.247	2.632	13/10
Koperwiek	39.720	12.800	26/10
Kramsvogel	2.813	1.223	02/11
Pimpelmees	8.118	3.765	13/10
Sijs	2.273	1.094	12/10
Spreeuw	23.508	3.595	25/10
Turkse Tortel	449	127	11/10
Veldleeuwerik	2.637	669	02/11
Vink	22.598	4.249	12/10
Zwarte Mees	2.465	633	12/10
Barmsijs sp.	95	15	03/10
Grote Gele Kwikstaart	63	8	04/10
Kruisbek	46	15	11/10
Beflijster	14	13	17/10

Als laatste een roofvogeloverzicht van 2008

soort	Totaal 2008	dagmaximum	datum
Sperwer	165	24	02/11
Smelleken	8	4	14/09
Visarend	8	2	14 en 15/09
Wespendief	3	2	14/09
Rode Wouw	2	1	18/10 en 08/11
Slechtvalk	9	2	31/08 en 25/10
Boomvalk	6	3	31/08
Buizerd	47	21	02/11
Bruine Kiekendief	13	6	14/09
Blauwe Kiekendief	2	1	04/10 en 17/10
Torenvalk	18	3	15/09 en 25/10

Windturbines en vogels

Gerard Ouweneel

Nu zijn vooral roofvogels slachtoffer, maar worden dat straks zeevogels?

Bijna geen dag gaat voorbij of de media peperen het publiek in dat de wereld een tekort aan energie te wachten staat. In het rijtje aangedragen oplossingen staat ook toepassing van meer windenergie. Omdat het in Nederland vaak veel waait, kwam de overheid met een plan het geïnstalleerde vermogen dat windmolens opleveren te verdubbelen. Dat gaf discussiestof bij karrenvrachten, waarbij veertien dagen krantenkoppen varieerden van 'windmolens zijn lelijk, duur en leveren niks op' tot 'zonder windmolens zal het echt niet gaan' en 'windmolenpark bij IJmuiden'. Na de onderzoeken van Joke Winkelman rond 1990 en de heisa rond de plaatsing van windmolens op de Afsluitdijk lijkt, anders dan over de grenzen, in Nederland het onderwerp 'windturbines en vogels' onderbelicht te blijven.

In bijna ieder nummer van 'British Birds' (BB) is er aandacht voor 'windfarms' in relatie tot de schade die deze berokkenen aan vogels of, naar gevreesd wordt, gaan berokkenen indien een idee voor plaatsing zal doorgaan. De aandacht die BB besteedt aan het onderwerp, heeft in de eerste plaats te maken met de ook bepaald niet kinderachtige plannen voor bouw van windmolenparken op de Britse eilanden, plannen die zich bij voorkeur richten op Schotland en de noordelijke archipels. De oppositie kwam pas goed op gang toen in 2005 een voorstel werd gelanceerd 234 windturbines neer te zetten op Lewis, één van de eilanden van de 'Western Isles'. De RSPB, de Britse vogelbeschermingorganisatie tekende bezwaar aan en het welles-nietes ving aan. In 2006 zette de RSPB het Lewis-windmolenproject op de Brusselse agenda. Voorjaar 2008 was er nog geen kijk op wanneer de 'Lewis windfarm' er gaat komen, ja, zag het er naar uit dat het project gaat worden afgeblazen.

BB beijvert zich voorbeelden naar voren te brengen waarin de komst van windturbines misère bracht voor vogels. Daarbij kon het tijdschrift helaas putten uit een ruim reservoir, aangevuld met informatie van BB-lezers van buiten Engeland. In een ingezonden brief deed Klemens Steiof uit Potsdam uit de doeken over hetgeen de tot eind 2004 16.534 in Duitsland geplaatste windturbines onder vogels aanrichtten, aantallen van slachtoffers verzameld door het Brandenburg State Bird Centre. Dat waren onder andere 70 Rode Wouwen, 45 Buizerds, 15 Zeearenden, 8 Witte en 1 Zwarte Ooievaar. In die brief somt Steiof voorts voorbeelden op van habitatverlies, waarbij een voorbeeld dat door de komst van een windmolenpark één van de drie resterende broedterreinen van Grote Trappen geïsoleerd raakte van de beide andere. Rode Wouwen en Zeearenden sneuvelden het meest, waarbij van de 38 omgekomen Rode Wouwen waarvan de leeftijd vastgesteld werd, het 35 adulten betrof en 30 omkwamen tijdens het broedseizoen.

De gang van zaken op het eiland Smola voor de kust van Noorwegen hield en houdt de Britten eveneens hevig bezig. Op dit eiland met een oppervlakte van minder dan 30 km² broedden 19 paren Zeearenden, zodat er bijna sprake was van een kolonie. Toen de Noorse regering het plan opvatte om haar staatsonderneming Statkraft op Smola een windmolenpark van 72 turbines te laten plaatsen, ieder 100 meter hoog, kwamen van alle kanten waarschuwingen af te zien van het project, zulks in verband met de voorziene slachting onder de Zeearenden. De waarschuwingen lapte Oslo aan de laars. Terwijl het Noorse Energie Dictoriaat meldde dat de elektriciteitsbedrijven in de rij stonden om langs de kust meer dan 100 windmolenparken te plaatsen, viel najaar 2005 het eerste slachtoffer. Bij die ene bleef het niet. Winter 2005-2006 kwamen als gevolg van aanvaringen met turbinewieken negen vogels om en zomer 2006 vloog op het eiland nog slechts één jong uit.

Roofvogels

Toen Noorwegen met de windturbineplannen op Smola voor het voetlicht kwam, was al ruimschoots bekend dat met name onder (grote) roofvogels slachtoffers vallen. Die ervaringen waren opgedaan bij het enorme windmolenpark in Californië en op twee plaatsen in Spanje, in Navarra in het noorden en bij Tarifa, aan de Straat van Gibraltar. Het windmolenpark in Californië kreeg de naam Altamont Pass Wind Resource Area (APWRA). Met de bouw ving men aan begin jaren tachtig van de vorige eeuw. Foto's van het surrealistische tafereel dat de maximaal 7300 windmolens opleverden, gingen over de

hele wereld. Oorspronkelijk voorzag het project in 8200 stuks, maar dat aantal werd nooit bereikt. Na 1993 was er een reductie tot 5400 stuks in 1998.

Van meet af aan had óók onderzoek plaats naar de effecten van de APWRA op vogels. Dat was niet gering, en in menig opzicht onthutsend. Hoewel natuurlijk nooit te achterhalen is hoeveel slachtoffers er vielen en vallen, gaan onderzoekers uit van 35.000 – 100.000 stuks in 20 jaar. Daarbij waren dan wel 1500-2300 Steenarenden. Mét de resultaten van onderzoeken elders in de VS, in de staten Minnesota en Wisconsin, kwam het tot wat kerngetallen en kwam duidelijk naar voren dat de locatie van de turbines bepalend is.

De 15.000 turbines die eind 2001 in de VS operationeel waren, eisten toen jaarlijks 10.000 tot 40.000 vogelslachtoffers, waarvan 81% in Californië en waarbij 25% van de turbines verantwoordelijk zijn voor bijna alle slachtoffers. Voorts stelden de Amerikanen vast dat van 'kleine' vogelslachtoffers slechts de helft gevonden wordt en van de grote 87%. In de staat Wisconsin kwamen meer vleermuizen om dan vogels en in Minnesota bijna geen enkele vogel. Wél was hier de ervaring dat de broedvogeldichtheid van tien 'prairiesoorten' buiten een straal van 180 meter rond de z.g. Buffalo Ridge WRA viermaal hoger werd. In het algemeen bleek dat 'kleine' turbines meer slachtoffers eisen dan grote. Buiten die van Steenarenden in Californië, konden de onderzoekers geen nadelige invloed op populatieniveaus vaststellen.

De in het voorgaande aangehaalde informatie en cijfers komen uit het boek 'Birds and Windfarms' (de Lucas c.s., 2007), welk boek in 15 hoofdstukken tot dusver in deze wereld opgedane ervaringen bundelt van windturbines en vogels of, zo u wilt, vogels contra turbines. Het is een boek van Spaanse origine, hetgeen niet toevallig is. In het land van Don Quixote staan veel windmolens en nog veel meer zullen volgen. De Spanjaarden konden er niet omheen dat er onder en rond hun windmolens menig dode (roof)vogel te vinden was en er kwamen studies op gang, waarvan de resultaten zijn te lezen in 'Birds and Windfarms'. Als in de VS zijn ook in Spanje vooral roofvogels de klos, in een bepaalde studieplot in Navarra 72,8% waarvan 63,1% Vale Gieren (227 individuen over een periode van drie jaar). Interessant en veelzeggend is ook de interactie tussen windturbines en vogels nabij de Straat van Gibraltar; 71,8% van de trekkende (roof)vogels verandert van richting.

De Noordzee

Thans staan in Nederland circa 1800 windturbines met een vermogen van ruim 1500 MW. Daaraan wil de overheid voor 2011 nog eens circa 2000 MW toevoegen. Volgens VROM zijn voor 500 MW 200-300 windturbines nodig, dus reken maar uit. Tegenstanders zitten vooral in de hoek van de economen en energiedeskundigen. Zij wijzen erop dat de turbines zichzelf nooit terugverdienen, waarbij stevige termen als 'waanzin', 'politieke correctheid' en 'windmolens zijn alleen geschikt om luchtkastelen te verwarmen' niet worden geschuwd. En, niet onbelangrijk, natuurlijk betrekken de tegenstanders de landschappelijke aspecten in hun argumentatie: 'glimmende, horizonvervuilende, zwiepende en jankende vogelgehaktmolens' viel in 2001 al te lezen in een column in Elsevier. Met de visuele schade die windturbines het Nederlandse landschap aanbrengen, hebben opposanten een punt. Er zullen best lieden zijn die hun bijzondere goedkeuring hechten aan alweer een door windmolens gemarkeerde horizon, maar of er dat buiten de kring van elektriciteitsproducenten en turbineconstructeurs veel zijn, is de vraag. Want hoeveel gelegenhedsallianties waren er al niet tussen particulieren, gemeenten en provincies om zich teweer te stellen tegen plannen uit Den Haag om op een locatie in dit land een windmolenpark te plaatsen? De door de VROM-minister Cramer de afgelopen winter afgeblazen plaatsing van vier turbines bij Woerden, gaf de kern aan waarmee dit ministerie worstelt: VROM is verantwoordelijk voor zowel de ruimtelijke ordening in dit land als voor het milieu... ruimte contra windmolens. En is dat ook geen kwestie die binnen de Stichting Natuur en Milieu rommelt? In haar bijdrage aan de welles-nietes polemiek van voorjaar 2008 spreekt de directeur van 'Natuur en Milieu' zich uit als een voorstander van windenergie. Daarbij legt ze overigens meer nadruk op klimatologische aspecten van het gebruik van fossiele brandstoffen dan op een cijfermatige kosten-batenanalyse sec. 'Natuurlijk', schrijft ze, 'moeten we geen windmolens plaatsen in cultuurhistorische landschappen of trekvogelroutes'. Tja, maar dan zijn wij spoedig klaar in het met mensen en hun attributen tot de nok toe gevulde Nederland met gelukkig ook heel veel vogels. Dat beseft directeur Mirjam de Rijk ook wel, want ze stapt dan over naar de Noordzee, waar haar inziens ruimte is voor grote windmolenparken. Trouwens, het woord 'Noordzee' valt

tegenwoordig steeds vaker als panacee voor grootschalige projecten waarvoor op het land geen plaats is, of in ieder geval niet welkom zijn. ‘Als die (de windmolens!) minstens 30 kilometer uit de kust gebouwd worden, zijn ze vanaf het land niet meer te zien’, aldus de directeur van Natuur en Milieu. Voor de Stichting houdt Nederland dus een zicht uit de kust op. Voor zeevogels begint Nederland daar pas. En ook voor veel trekvogels.

In het al eerder geciteerde ‘Birds and windfarms’ doen vier Belgische onderzoekers uit de doeken welke positie de zuidelijke Noordzee inneemt voor trekkende zeevogels. Jaarlijks passeren er 1 – 1.3 miljoen verdeeld over 18 soorten de flessenhals van de Straat van Dover, vogels die dus komen via de Noordzee. Daarbij bevindt zich

40-100% van de flyway-populatie van Dwergmeeuw en Grote Jager, 10-15.000 Roodkeelduikers, van Grote Stern en Visdief ieder 100.000 individuen en tot een half miljoen Kokmeeuwen. Hoe zuidelijker al deze vogels in de Noordzee geraken, hoe meer ze zich moeten concentreren. De grootste dichtheden zijn te vinden in een strook van 20 kilometer uit de Nederlandse kust, ergo de strook waarvoor de windturbineplannen over elkaar heen tuimelen. En dan praten we alleen over zeevogels. Op trek volgen er heel wat meer de Nederlandse kust, waaronder in de Waddenzee pleisterende steltlopers. Dus over een trekvogelroute gesproken...! Geen wonder dat het Belgische onderzoekteam waarschuwt uiterst behoedzaam te zijn. Maar of dat helpt? De in uitsluitend schone milieukleuren uitgevoerde brochure ‘Frisse zeewind’, opgesteld door Milieudefensie en de Stichting De Noordzee, signaleert ‘volop kansen voor windenergie in de Noordzee’. In die brochure waarop de in dit land toonaangevende milieuorganisaties als teken van instemming hun logo aanbrachten, is ook een paragraaf ‘vogels’ opgenomen. Na een uiteenzetting over het risico van aanvaringen tussen vogels en windturbines en habitatverlies voor (trek)vogels, volgt de veel verhullende zin ‘het lijkt erop dat dit aanvaringsrisico met windturbines van minder belang is voor vogelpopulaties dat het barrière effect. Let wel, er staat ‘het lijkt erop’. En ‘vogelpopulaties’.

Najaar 2005 viel in Californië het besluit om voortaan vanaf 1 november jaarlijks voor vier maanden de helft van het aantal turbines stil te leggen, 2500 stuks van de 5400. Autoriteiten achtten een aantal van circa 4700 vogelslachtoffers op jaarbasis onaanvaardbaar, dus na 24 jaar gesteggel en veel, heel veel studie gingen de schadelijkste turbines tijdens de trek dicht. Dapper! Is dat bij voorbaat geen goed idee voor de bestaande en komende windfarms op de Noordzee? Want hoe in vredesnaam vast te stellen hoeveel slachtoffers daar gaan vallen?

Literatuur

- Lucas, M. de, F.E. Guyonne & J. en M. Ferrer. Eds. 2007. *Birds and Windfarms. Risk Assessment and Mitigation*. Quercus. Madrid.
- Praag, B.M.S. van 2008. *Windmolens zijn lelijk, duur en leveren niks op*. NRC-Handelsblad van 6 februari 2008.
- Pitches, A. 2005. *RSPB opposes Lewis windfarm*. *British Birds* 98: 222.
- Pitches, A. 2005. *First victim of Smola windfarm*. *British Birds* 98: 615.
- Pitches, A. 2005. *Windfarm shutdown to spare the birds*. *British Birds* 98: 614.
- Pitches, A. 2006. *Windfarm wipes out White-tailed Eagles*. *British Birds* 99: 441.
- Pitches, A. 2008. *Lewis windfarm ‘refused’*. *British Birds* 101: 166.
- Rossum, N. van 2001. *Saris’ stroomakker*. Elseviers weekblad van 27 januari 2001.
- Rijk, M. de 2008. *Zonder windmolens zal het echt niet gaan*. NRC-Handelsblad van 11 februari 2008.
- Schreuder, A. 2008. *In de klotsbak valt genoeg te beschermen*. NRC-Handelsblad van 7 maart 2008.
- Steiof, K. 2006. *Birds and windfarms: what are the real issues*. *British Birds* 99: 45-46.
- Stichting De Noordzee. 2005. *Frisse zeewind. Visie van de natuur- en milieuorganisaties op de ontwikkeling van windturbineparken offshore*. Utrecht
- Stienen, E.W.M., V. Waeyenberge, E. Kuijken en J. Seys. *Trapped within the corridor of the southern North Sea: the potential impact of offshore wind farms on seabirds*. In ‘Birds and Windfarms. Risk Assessment and Mitigation’. Quercus. Madrid.

Foto: juveniele Jan van Gent over de Noordzee (Martin Benard)

Slapen langs de snelweg

Sjoerd Reinstra

Vanaf eind januari begon het op te vallen. Grote aantallen houtduiven verzamelden zich tegen de avond rond de beide lussen van de afritten van de A-29 en de N217 onder Heinenoord. Het leek wel of deze slaappleaats met de dag groeide.

Op zaterdag 14 februari hebben we met twee man een poging gedaan om vast te stellen om hoeveel duiven het nu eigenlijk ging. Toen we om 17.00 u. aankwamen waren al flinke aantallen aanwezig, naar schatting meer dan 500. Dit waren de zichtbare exemplaren vanaf één plek (met de handteller) geteld. Omdat het de eerste keer was dat we dit deden was het even zoeken naar de beste telplek. Dit bleek bij café Reedijk aan de zuidoost kant te zijn. Voor zover te zien kwamen de meeste duiven namelijk vanuit het zuiden naar de slaappleaats toegevlogen. Al gauw was handmatig tellen niet meer te doen, omdat er soms vrij grote groepen binnen vlogen (tot wel 100 tot 400 ex. per keer). We zijn daarom overgestapt op schatten. Het nadeel van de telplek aan de Reedijk is dat je niet goed kunt zien wat er vanuit andere kanten aankomt. Aan het rondvliegen was te zien dat ook uit andere richtingen groepen binnen moeten komen. Later zijn we verkast naar de platte Reedijk (aan de westzijde). Ook hier is de slaappleaats goed te zien.

Uiteindelijk was de conclusie dat er in deze tijd van het jaar elke nacht tussen de 1750 en 2000 houtduiven in de beide verkeerslussen slapen. Daarnaast was er nog een "dependance" van een paar honderd duiven in de hoge populieren tegenover de inrit van Café Reedijk. Al met al vermoeden we dat het totaal aantal Houtduiven nog veel hoger zou kunnen liggen (richting de 3000?). Het is namelijk heel lastig tellen zijn als de vogels een keer in de bomen zitten.

We ontdekten dat er tussen de duiven ook een flinke groep Kauwen slaapt (naar schatting rond de 150). Verder zie je soms een paartje Holenduiven invallen. Ook aardig is te zien dat een overvliegende Buizerd enorme paniek op de slaappleaats veroorzaakt. Honderden vogels vliegen dan op. Ze komen echter allemaal terug. De slaappleaats is dus blijkbaar een vrij stabiele locatie.

Al met al vonden wij het een redelijk spectaculair verschijnsel, dat er voor ons gevoel misschien altijd wel is geweest, maar deze winter wel in bijzonder grote aantallen telde.

Naspeuringen op internet levert weinig meldingen van dergelijke slaappleaatsen op. Of niemand let er

op natuurlijk. Alleen bij Maastricht meldde men eind januari van dit jaar een slaappleaats van 5000 exemplaren. Het betreft hier een kerkhof.

"Onze" duiven slapen op een heel wat onrustiger plek. Al schijnen ze zich van het verkeerslawaaï niets aan te trekken. De locatie geeft ze blijkbaar een relatief veilig gevoel.

Het is denk ik een aardige opgave om volgende winter eens te kijken of het verschijnsel dan weer zo massaal plaatsvindt. Wellicht zijn er dan ook vergelijkbare concentraties verderop langs de A-29 vast te stellen, zoals bij de afrit Numansdorp en in de "hoge lus" van de A-29 onder Klaaswaal.

Houtduif (Gert Huijzers)

De broedvogels van de Korendijksche Slikken in 2008

Gert Huijzers

De tellers

Dit jaar zijn Rob Burgmans, Anton Giljam, Paul Groeneweg en Gert Huijzers er weer in geslaagd om een gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie op te leveren. Daarbij moet worden opgemerkt dat Rob en Gert in april werden ondersteund door de “invallers” Han en Martin Benard, Martin Prins en Bert-Jan Luijendijk. Onze hartelijke dank daarvoor, anders zou een bijzondere reeks van cijfers onderbroken zijn.

De vogels

In totaal kwamen 63 soorten tot broeden met minimaal 1745 territoria of nesten. Een fraaie score, met een nieuw record voor het aantal soorten. Hieronder de belangrijkste wapenfeiten op soort- of groepsniveau.

Grauwe Gans

Voorjaar 2008 werd gekenmerkt door regelmatig zeer hoog water, dermate hoog dat bijna alle nesten wegspoelden. Dit liep door tot eind maart, waarbij de verwachting (of hoop) ontstond op minder tot broeden komende Grauwe Ganzen. Voor sommige deelgebieden (7) ging dat op, maar niet voor het totaal, want over geheel kwamen we met 105 nesten op de hoogste score. Blijkbaar wijken ze dus uit naar andere (deel)gebieden als de omstandigheden te lang ongunstig blijven.

Brandgans

De Brandgans is vele jaren de favoriete wintervogel van de schrijver geweest. De soort arriveerde dan, als echte wintergast, in de laatste dagen van oktober en was in april alweer grotendeels naar het noorden opgeschoven. Inmiddels is de soort in grote aantallen een broedvogel van de

Delta. Velen (jongeren) weten niet beter, terwijl de “ouderen” zich nog steeds verbazen over een dergelijke ontwikkeling. Laat staan als de soort plots met een kolonie van 71 paar in je gebied tot broeden komt, midden tussen de kieviten, grutto's en tureluurs. Is de soort dan ineens een weidevogel? Prachtig hoe de kolonie en de betreffende individuen zich gedroegen en waar ze tot broeden kwamen. De vogels lieten zich met het juiste portie geduld en omzichtigheid goede benaderen. Bijna alle nesten lagen in veld met veel grote graspollen, waar de donzige nesten 5 – 8 eieren bevatten. De eieren van alle nesten kwamen in een tijdsbestek van enkele dagen allemaal uit, waarna ze als groepen optrokken.

De eenden.

De meeste eendensoorten doen het al jaren slecht op de Korendijksche Slikken. Helaas wordt deze trend in 2008 niet doorbroken. De Wilde Eend blijft als enig stabiel, terwijl de rest het zwaar heeft. Lichtpuntje is de terugkeer van de Wintertaling met 1 paar, terwijl van “zusje” Zomertaling nog 1 paar resteert. Beiden dus zeer kwetsbaar in hun voortbestaan op de slikken. De Slobeend verkeert al jaren een dramatische ontwikkeling, dit jaar komen we niet verder dan 9 paar.

Nog maar 10 jaar terug liet de soort 58 paar noteren. Bij de Krakeend en de Kuifeend verloopt de reeks wat grilliger, maar ook in 2008 een serieuze terugval naar respectievelijk 17 en 12 paar. De redenen van de neerwaartse spiraal laten zich moeilijk verklaren en vermoedelijk niet toe te wijzen aan één omstandigheid. Mogelijke oorzaken zijn:

De bijna permanente aanwezigheid van ganzen, die het gras zeer kort houden, ook langs de slootkanten, waardoor de eenden weinig dekking hebben voor hun nest?

Of ... te weinig reproductie? Op de aangrenzende Beninger Slikken worden weinig vliegvlugge jongen gezien

Speelt de mindere dekking ook een rol in combinatie met de aanwezigheid van de Havik?

Of ... de verandering van het terrein, door het verdwijnen van traditioneel melkvee in de weilanden, waardoor de samenstelling van planten en insecten ook weer verandert?

De natuurontwikkeling in aangrenzende terreinen van Tiendgorzen, Westerse Laagjes en Tiengemeten?

Veel vragen en weinig antwoorden.

De weidevogels.

Vragen die ook van toepassing zouden kunnen zijn op de weidevogels. Kievit, Tureluur en Scholekster zijn weliswaar in 2008 teruggelopen, maar niet serieus als we dit in een reeks van jaren plaatsen. De Grutto wist zelfs stand te houden en bleef gelijk in aantal.

Oeverzwaluw en IJsvogel.

Van de Oeverzwaluw is het bekend dat aantallen per jaar enorm kunnen fluctueren. In 2008 registreerden we evenveel bezette nestgangen (37) als in de jaren 2007 (13) en 2006 (24) samen. Allen kwamen in de Kleiput tot broeden. Midden tussen al deze zwaluwen kwam ook de IJsvogel tot broeden.

Zangvogels.

Bij de zangvogels hebben we met wat tegenstellingen te maken. Soorten als Winterkoning en Heggenmus, die het jaar rond worden aangetroffen, zijn wat teruggelopen. Gezien het zachte karakter van de winter in een reeks van jaren, verwacht je eerder een toename dan afname. Mogelijk dat het zeer regelmatige hoge water hier invloed op heeft gehad. Dit liep tot eind maart door, de vestigingsperiode voor beide soorten.

De soorten die later arriveren deden het duidelijk beter of weten zich op een hoog niveau te handhaven, zoals de Rietzanger met ruim 150 paar. Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Fitis en Tjiftjaf namen behoorlijk in aantal toe. De andere soorten bleven redelijk stabiel. Blauwborst is weer terug in de buurt van het aantal van 2 jaar geleden. Hierbij de kanttekening dat sommige soorten echt pieken rond bepaalde periodes en als je die mist om welke reden dan ook, dat het dan serieus invloed kan hebben op je totaal voor dat jaar.

De Cetti's Zanger laat zich vanaf 2007 duidelijk horen, met zijn welbekende harde slagen. In beide jaren noteerden we 1 paar, of beter gezegd 1 territorium op basis van zang.

Bos- en Parkvogels

De verparking zet zich voort, getuige de komst van de Boomkruiper op de Slikken. Vorig jaar, maar ook dit jaar liet de Zomertortel zich ook weer horen, waar we zeer blij mee zijn. De Nachtegaal doet dat al weer drie jaar op rij. Groenling is terug na een aantal jaren van afwezigheid en voegt zich bij de geleidelijke uitbreiding van Putter en standvastigheid van de Vink. Koolmees en Pimpelmees zijn inmiddels ook vertrouwde gasten op de grens van Haringvliet en Spui.

Verslag jaarlijkse vogeldag 27 december 2008

Vincent Koenheim en Martin Benard

Ook in de winter grote vogelrijkdom

Ieder jaar organiseert de vogelwerkgroep van het Hoekschevaards Landschap (HWL) een vogelzoektocht. Verschillende teams gaan de onderlinge competitie aan om in een bepaalde tijd en met een beperkt aantal te rijden kilometers zoveel mogelijk verschillende vogels te ontdekken. De hele Hoeksche Waard is het werkterrein en alle soorten tellen mee.

Ik doe voor het eerst mee en prijs mij gelukkig dat ik ben ingedeeld in een team met louter cracks met Peter, Menno en Eef.

Mannen die hun sporen in de loop der jaren allang hebben verdiend, worden “opgescheept” met een look-a-like van Hans Dorrestijn. Hans die als vogelliefhebber van zichzelf vindt dat hij nauwelijks een merel van een lijster kan onderscheiden en daarover een hilarisch boek heeft geschreven. Zo schreef hij bijv. dat hij gek wordt van de piepers, kleine bruine vogeltjes die allemaal op elkaar lijken maar toch te onderscheiden zijn door hun gezang. Zo heb je Gras-, Water-, Boom-, Duin-, Grote- en Oeverpieper. Om over de Roodkeel- en Petsjorapieper maar te zwijgen...

Op deze dag ziet Menno de Graspieper en weet hij tevens haarfijn aan te geven dat hij daarnaast ook de Waterpieper hoort, want hij hoorde een hees tintje.

Ondanks het feit dat ik uitgerust ben met verrekijker en twee hoorapparaten zie ik wel kleine bruine vogeltjes, maar geluiden daarbij kan ik niet echt goed onderscheiden.

Gelukkig zien we ook de voor mij meer bekende soorten en hebben het geluk om op twee meter afstand een IJsvogel te ontdekken. In het haventje van Numansdorp zien we respectievelijk de schuwe Middelste en Grote Zaagbek, die hier waarschijnlijk de beschutting opzoeken, want wat staat er een gure oostenwind. We laten ons door de wind niet tegenhouden en struinen door akker- en oeverlanden en zien een jagende Sperwer en biddende Torenvalk. Mij wordt verteld dat er groepen Hout- en Holenduiven zijn, voor mij net postduiven. ‘s Avonds in de vogelgids neem ik wel de tijd om goed naar de verschillen te kijken. Op openwater zien we verschillende eendensoorten als Brilduiker, Krakeend en Kuifeend. Mijn ervaren vogelcollega's noemen nog andere namen maar die kan ik niet allemaal onthouden, we zoeken vergeefs naar het Nonnetje. In het Oudeland van Strijen valt het op dat er relatief weinig ganzen zijn, dit komt echter omdat het is gaan vriezen en dan vertrekken de ganzen naar meer zuidelijke streken. Als het weer warmer wordt komen ze vanzelf weer terug. Eigenlijk geweldig hoe de natuur dit allemaal zelf regelt. We zien grote groepen Smienten en mij worden kleine bruine hoopjes gewezen hetgeen jonge Patrijzen blijken te zijn.

Bij terugkomst op Klein Profijt hebben we 67 verschillende vogelsoorten gehoord en gezien.

Vogelsoort van de dag wordt de zeldzame roerdomp, waargenomen door een ander team.

In totaal zijn er door alle teams 97 verschillende soorten geteld: een grote vogelrijkdom.

Resultaten

Het enthousiaste verslag van Vincent hierboven geeft maar eens aan hoe er van de vogeldag wordt genoten. Het aantal deelnemers was 21, verdeeld over 8 teams. De door omstandigheden in Nederland verblijvende dochter van Gerard Ouweneel, Annamarie, was speciale gast.

De omstandigheden waren echt winters. Bij aanvang lag de temperatuur drie graden onder nul en met een schrale oostenwind voelde het nog kouder aan. De maximumtemperatuur kwam rond het vriespunt uit. Als gevolg van de net begonnen vorstperiode was alle ondiepe water grotendeels bevroren, maar waren krekken en dieper water nog open.

speciale gast

vaste deelnemers

De grote vraag vooraf was of er op een winterdag wel 100 soorten in de HW aanwezig zouden zijn, een aantal dat met de voorgaande zes vogeldagen altijd moeiteloos werd gehaald. Door de beperkte toegestane actieradius koos traditiegetrouw ieder team weer een andere route en wordt er heel veel buiten gevogeld. Opvallend is dat het ‘eigen gebied’ altijd wel favoriet is en niet op de route mag worden overgeslagen. Dit resulteert in een bijna eiland dekkende telling: van Groot Koninkrijk tot Korendijkse Slikken, van de Oeverlanden Hollands Diep (APL) tot aan het Groote Gat en van het Hellegatsplein tot aan de Kleiput, overal is naar vogels gezocht. Ook Tiengemeten werd door een team in de route meegenomen. Op deze manier worden in circa zes uur tijd maar weinig vogelsoorten gemist, hetgeen resulteerde in het mooie aantal van 97 getelde soorten. Tel daarbij de niet getelde maar wel aanwezige Steenuil, Kerkuil en Zwarte Mees (aanvulling M.Prins, Nieuw-Beijerland) en er waren die bewuste inderdaad minimaal 100 soorten aanwezig!

Opvallende soorten waren de eerder genoemde Roerdomp (APL nabij trekpunt IJsvogel), Baardmannetje (Groot Koninkrijk), Kleine Strandloper (APL), Waterral (o.a. Groote Gat), Roek (Nieuw-Beijerland), Vuurgoudhaantje, Waterpiepers, meerdere Grote Gele kwikstaarten en een trits IJsvogels. De meeste teams zagen twee of driemaal een IJsvogel, naar schatting zijn er ongeveer 15 tot 20 gezien. We zijn benieuwd hoe lang het zal duren voordat we weer zo veelvuldig IJsvogels kunnen tegenkomen, gezien de na deze dag aanhoudende vorstperiode, die uiteindelijk tot half januari zou blijken te duren en tot ouderwetse massale toertochten op de schaats zou leiden.

Dan is er tenslotte nog het speels bedoelde competitieve element van de dag: welk team haalt de meeste punten en ziet dus op een zo economische manier zo veel mogelijk vogels. Dit jaar zijn er twee teams gelijk geëindigd met 91 punten: team Hans/ Gerard/ Annamarie en team Gert/ Bart. De eerst genoemden zagen iets meer soorten, maar de anderen hadden een economischere route. Wat is ‘beter’? Wie het weet mag het zeggen! Hieronder volgt dan nog het overzicht met de behaalde punten, voor de totale vogellijsten van deze dag verwijzen wij naar **bijlage D** achter in deze In Vogelvlucht.

Team	Vogels 1	Vogels 2	Vogels 3	Vogels	km's	Totaal
A: Hans / Gerard / Annamarie	57	15	3	75	55	
punten	57	30	9	96	-5	91
B: Janus / Liesbeth	54	6	1	61	52	
punten	54	12	3	69	-2	67
C: Koos / Ruud / Martin	52	12	1	65	48	
punten	52	24	3	79	-	79
D: Menno / Peter / Eef / Vinc.	55	14	3	72	57	
punten	55	28	9	92	-7	85
E: Gert / Bart	59	10	4	73	40	
punten	59	20	12	91	-	91
F: Rob / Lodewijk	56	11	4	71	56	
punten	56	22	12	90	-6	84
G: René / Marjan / Piet	55	13	2	70	80	
punten	55	26	6	87	-30	57
H: Han / Wim	50	11	2	63	85	
punten	50	22	6	78	-35	43

De uitslag is bekend! (foto's: Gert Huijzers)

Braakballen en de Sperwer

Henk van Noordwijk

Veel vogelaars hebben sterke verhalen.

Wat nu volgt, is geen sterk verhaal.

Wel echt gebeurd.

Niets bijzonders misschien in jullie ogen, maar als je de context kent, is het toch wel vermeldenswaard.

Oordeel zelf.

Ik was zo'n beetje halverwege mijn introductiepraatje bij het braakballen pluizen op Klein Profijt. Het was zo ongeveer de twintigste school die braakballen kwam pluizen en de muizenschedels kwam determineren.

Niets bijzonders. Ook niet overdreven spannend.

Maar plotseling kwam André binnenstuiven met de indringende tekst: "Henk, kom gauw kijken!". Hij stond bij het raam en ik spoedde mij in genoemde richting, achtervolgd door bijna de hele klas, hoewel niemand daar Henk heette.

Wat ik zag, was adembenemend.

Een sperwer had een kauw geslagen en zat er bovenop. Zij (ik denk dat het een vrouwtje was) keek daarbij trots in het rond en maakte aanstalten om een einde te maken aan het leven van de kauw.

De kauw had het duidelijk niet naar de zin.

Kinderen zijn tegenwoordig heel wat gewend, maar dit schouwspel werd toch met gemengde gevoelens gadeslagen.

De sperwer zag wat kinderhoofdjes bewegen achter het raam van Klein Profijt en keek verstoord in onze richting. Was even wat minder alert en de kauw zag nog net kans om uit de klauwen te ontsnappen en vloog aarzelend weg.

De sperwer schaamde zich blijkbaar een beetje en vloog de kauw achterna.

Toen bleek hoe sociaal kauwen kunnen zijn. Uit het niets verschenen er hele series familieleden van de kauw en ze stortten zich met z'n allen op de sperwer.

Het leek haar verstandig om te vluchten.

Het was 1-0 voor de kauwen.

De kinderen waren zeer tevreden met deze uitslag en we keerden terug naar het ineens wat prozaïsche braakballen pluizen.

*Sperwer, met geslagen Merel
(Gert Huijzers)*

Hoekschewaardse broedvogels in 2008

Frank van Gessele

In 2008 zijn gegevens verzameld van broedvogelinventarisaties van de volgende gebieden:
s-Gravendeel: Groot Koninkrijk (polder en rietgors), polder de Mijl, de Mijl/Nieuwland en het Nieuwe Poldertje (Arie +Leen vd Linden)

Strijensas: Esscheplaat, Zeehondenplaat, Sasseplaat en APL (Peter de Barse, Menno Korbijn , Janus Verkerk)

Zuid-Beijerland: BMP-plot Groote Gat (Rob ter Horst, Lodewijk Ouwens)

Goudswaard: Korendijkse Slikken (Gert Huijzers +NM)

Tiengemeten (Rob Burgmans +NM)

Heinenoord: BMP-plot Buitenzomerlanden (Sjoerd Reinstra)

In deze samenvatting zijn behalve de Hoeksche Waard, ook begrepen het eiland Tiengemeten, de Sasseplaat en de broedlocatie van de Slechtvalk in de hoogspanningsmast op de Haringvlietbrug. De Ventjagersplaten worden separaat vermeld.

Voor gedetailleerde informatie over de afzonderlijke broedvogelinventarisaties wordt verwezen naar de diverse rapportages.

Een nagenoeg compleet overzicht van de broedgevallen van roofvogels werd weer aangeleverd door Martin Mollet. Broedgevallen van de IJsvogel werden weer verzameld door Janus Verkerk, evenals die van de uilensoorten. Jan-Pieter van Bennekom publiceerde reeds de resultaten van het Huiszwaluw- en Oeverzwaluwproject in een jaarverslag. Tenslotte zijn door diverse waarnemers nog territoria doorgegeven van een aantal (schaarse) soorten zoals Kwartel, Kwartelkoning en Cetti's Zanger.

Huiszwaluw (Gert Huijzers)

De hier gepubliceerde soorten en aantallen zijn dus een weergave van de resultaten in de geïnventariseerde (kern)gebieden en niet van een integrale broedvogelinventarisatie.

De aangeleverde gegevens bieden voldoende basis om een goede kwalitatieve indruk te geven van de

Hoekschewaardse broedvogels van het afgelopen jaar. Over de kwantiteit kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan. Het moge duidelijk zijn dat de gegeven aantallen minder nauwkeurig worden naarmate de soort algemener wordt.

De zeldzame en schaarse soorten, welke in de meeste gevallen gericht zijn geïnventariseerd, vormen hierop een uitzondering.

Er zijn in de Hoeksche Waard incl. het eiland Tiengemeten 115 soorten broedvogels vastgesteld (**bijlage E, tabel 1**). Eén soort (Kempphaan) heeft mogelijk gebroed (Korendijkse Slikken).

In 2007 werden 111 soorten vastgesteld. De toename is bijna geheel toe te schrijven aan het eiland Tiengemeten, dat in 2008 voor het eerst integraal op broedvogels is onderzocht. Nieuw als broedvogel t.o.v. 2007 werden vastgesteld: Roerdomp (Groot Koninkrijk), Wielewaal (Esscheplaat, Sasseplaat, Zeehondenplaat en Groote Gat), Zwarte Zwaan, Casarca, Porseleinhoen, Steltkluut, Zwartkopmeeuw en Dwergstern (allen Tiengemeten).

*De Steltkluut is nieuw voor de Hoeksche Waard
(Gert Huijzers)*

Niet meer tot broeden in 2008 kwamen Zwaangans, Smient, Zwarte Wouw en Watersnip.

De Zwartkopmeeuw is nieuw voor de Hoeksche Waard, al is de soort wel bekend als broedvogel van de Ventjagersplaten (**bijlage E, tabel 2**).

Deze soort brengt het totaal aantal broedvogelsoorten van de Hoekschewaardse lijst op 136 (**bijlage E, tabel 3**), met inbegrip van 9 exoten (**bijlage E, tabel 4**).

Van de Ventjagersplaten werden weer de voorlopige resultaten van de kustbroedvogels ontvangen van Rijkswaterstaat Waterdienst. Er werden elf soorten gemeld, incl. Aalscholver en Lepelaar (**bijlage E, tabel 5**). Zes soorten broedden in 2008 uitsluitend op de Ventjagersplaten: Aalscholver, Lepelaar, Bontbekplevier, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Grote Mantelmeeuw.

In totaal herbergen Hoeksche Waard, Tiengemeten en de Ventjagersplaten samen dus 119 soorten broedvogels.

Er broedden in het afgelopen jaar 35 Rode Lijstsoorten in de Hoeksche Waard (**bijlage E, tabel 6**) en op de Ventjagersplaten 3 (**bijlage E, tabel 7**).

Alle waarnemers worden weer van harte bedankt voor hun inzendingen en meldingen.

Overzicht tabellen bijlage E

1. Broedvogels Hoeksche Waard en Ventjagersplaten in 2008
2. Nieuwe broedvogels HW >1999
3. Meerjarenoverzicht broedvogels Hoeksche Waard (<1999-2008)
- 3a. Verklaring begrippen
4. Broedvogels Hoeksche Waard (Exoten)
5. Meerjarenoverzicht kustbroedvogels Noordelijke Ventjagersplaten (1983-2008)
6. Broedvogels van de Rode Lijst (Hoeksche Waard)
7. Broedvogels van de Rode Lijst (Ventjagersplaten).

Bijzondere vogelsoorten in de Hoeksche Waard 2008

Menno Korbijn

Hieronder een willekeurige opsomming van in het oog springende vogelwaarnemingen in 2008. Voor velen een eerste ontmoeting met Geoorde Futen op ons eiland in 2008 in een nieuw gegraven natuurgebied bij de Mijlpolder in s'Gravendeel verbleven enkele ex. vanaf eind mei tot in augustus (AvL, LvL). Rond dezelfde tijd doken er ook een aantal op in Tiengemeten (div. wrnmrs). Ook een roepende Roerdomp blijft bijzonder in de Hoekse Waard, vanaf 6 april werd de vogel voor het eerst gehoord in het rietveld van Groot Koninkrijk en werd tot in de zomer waargenomen. Tijdens de jaarlijkse vogeldag dit jaar op 27/12 met volop winterweer werd een Roerdomp gezien in de APL (RtH/LOu).

Iedere vogelaar die al wat langer meeloopt zal zich zijn eerste Grote Zilverreiger nog goed herinneren. Tot begin jaren negentig deden we hier meestal moeite voor en ergens na 1995 leek het elk jaar makkelijker te worden om deze witte broer van de bekende Blauwe Reiger ergens te zien. Met 39 ex. op Tiengemeten op 29/10 blijft deze soort ons in aantallen nog steeds verbazen (RBu). Een Kwak werd in de APL gezien op 28/9 (PGr). Ook op Tiengemeten werd een Kwak waargenomen.

Ook dit jaar werden er weer diverse Zwarte Ooievaars opgemerkt: 6/6 1 ex. overtrekkend over Tiengemeten (NGo) en op 25 juli vlogen er 3 over s'Gravendeel. (AvL, LvL).

Een Rode Wouw trok over de A29 t.h.v. Mijnsheerenland op 26/1 (JVe), daarnaast werd er nog 2 keer een Rode Wouw overtrekkend gezien op de telpost.

Rondom je huis af en toe eens de lucht afkijken was eind april, begin mei een bijzonder lucratieve bezigheid blijkt uit de volgende waarnemingen: een Grauwe Kiekendief op 27/4 (HWe) over de Keizersdijk, weer een Grauwe Kiekendief nu op 1/5 over polder de Oude Klem (JVe) en een doortrekkende Zwarte Wouw over het Oudeland op 1/5 (DvH).

Op 2/5 zag ikzelf 2 Kraanvogels over het Oudeland een kwartier lang opschroeven tijdens het middageten. Toen ik hierna mijn auto ging wassen heb ik hier ruim 3 uur over gedaan omdat ik steeds omhoog zat te kijken.

Een enthousiaste kwartelkoning was vanaf 11 juni regelmatig te horen vanaf de Hallinxweg in Numansdorp (JHa).

Een van de vogelhoogtepunten van het jaar was denk ik voor in ieder geval veel van ons Tiengemeten eind mei begin juni met Witwangsterns 10 ex. Witvleugelsterns 2ex, groepen Dwergmeeuwen, Lepelaars, Grote en Kleine Zilverreigers, broedende Steltkluten en overal ook nog eens Zomertalingen en volop steltlopers. Als klap op de vuurpijl was dit alles meestal vanaf 1 punt goed waar te nemen.

Twee Reuzensterns waren kort aanwezig in de APL op 26/8 (AvL, LvL). Een schitterende waarneming van een Hop werd gedaan op 7/9 op een akker bij de Sluisjesdijk (RBu).

Rouwkwikstaarten werden in maart gemeld vanuit de APL o.a. een mannetje op 25/3 (PdB).

De APL bleek aantrekkelijk voor de aparte kwikstaarten eind april was hier regelmatig Engelse Gele te zien en later met aanhoudende oostenwind in mei ook Noordse Gele max. 7 ex op 17/5 (ERe). De enige Pestvogel gemeld in 2008 werd gezien op de Munnikendijk te Westmaas op 30/11 (PKr). Acht gemelde voorjaarswaarnemingen van de Beflijster dit jaar en vaak zijn de plekken waar ze opduiken een beetje voorspelbaar, op koninginnedag werd er 1 ex gezien op de Staart (FvG).

Opnieuw een herfst met veel Zwarte Mezen, meldingen vanuit vele tuinen vanaf eind september tot in oktober en er zal best nog ergens een groepje rondhangen.

Nog altijd apart in de Hoekse Waard is de Boomklever in Puttershoek gezien op 22/11 (MMo).

Een doortrekkende Klapekster in het voorjaar deed de Korendijkse Slikken aan op 27/4 (GHu).

Een trekpiekje van de Barmsijs was waarneembaar rond 23 november toen diverse groepjes Barmsijsen gezien werden verspreid over de Hoekse Waard.

Hierbij wil ik iedereen bedanken voor het melden van waarnemingen waarbij de website bijzonder handig blijkt te zijn.

Roofvogeltelling Hoeksche Waard januari 2009

Janus Verkerk

Alweer voor de 25ste keer werd de jaarlijkse wintertelling van Hoekschewaardse roofvogels georganiseerd. De telweek besloeg de periode 10 t/m 18 januari waarbij het eerste weekend bij goede telomstandigheden de voorkeur had. Helaas is niet door iedereen in het eerste weekend geteld en later werden de telomstandigheden wat ongunstiger. Het eerste weekend waren de voorwaarden voor een geslaagde telling super. De winter was weer eens ouderwets met al vanaf de kerstdagen invallende vorst waarbij het kwik daalde tot minus tien graden of soms zelf meer. Op de teldagen van het eerste weekend bedroeg de temperatuur minus 7 graden, was het zicht optimaal niet in het minst door de overvloedige rijp waardoor roofvogels in het witte landschap nog beter opvielen. Een gegeven is wel dat de traditionele natuurgebieden zoals het Oudeland van Strijen en de Korendijkse slikken weinig vogels herbergen. Vooral in het laatste gebied werden weinig roofvogels gescoord maar de aantallen werden ruimschoots gecompenseerd in de overige gebieden waar soms zelfs verrassend hoge uitkomsten te zien waren. Het eiland Tiengemeten werd voor de 15de keer geteld. Dit was de eerste telling op het eiland “nieuwe stijl”.

Roofvogeltelling anno 2009 (Han Benard)

Met in totaal 482 waargenomen roofvogels, verdeeld over 8 soorten, was het een zeer geslaagde telling (**bijlage F**). Dit totaal is de tweede telling in de geschiedenis waarbij alleen het jaar 2003 een iets hogere einduitslag liet zien. Voor Tiengemeten werden 17 roofvogels genoteerd verdeeld over 6 soorten(**bijlage F**). Dit past volledig in het beeld van de voorgaande jaren.

Verantwoordelijk voor het hoge eindtotaal zijn uiteindelijk vooral de Buizerd en Torenvalk. Van de Buizerd werden 362 exemplaren waargenomen en dat was zelfs de hoogste uitslag in de geschiedenis van de roofvogeltelling. Het is tegenwoordig geen uitzondering meer dan 40 Buizerds te zien in een blok van 5/5 km. en in blok 4326 werden zelfs 48 Buizerds gescoord! Zeker zal het strenge winterweer in de ons omringende landen hieraan debet zijn.

Zeker het winterbestand aan Torenvalken wil nogal flink fluctueren onder invloed van het winterweer maar aangezien er vrijwel geen sneeuw is gevallen bleven de beschikbare (muizen)prooien voor Torenvalken goed beschikbaar. Dat er behoorlijk wat muizen waren bewijst de Kerkuil waarvan er in het late najaar van 2008 nog 5 paartjes tot broeden kwamen in de Hoeksche Waard. Een zeer bijzonder gegeven. Wel werden tijdens de telling 2 Torenvalken dood gevonden. Ook werden Buizerds deze winter kennelijk toch gemakkelijk verkeerslachtoffer. Alleen al langs de a 29 werden 3 dode exemplaren gemeld en ook in Strijen lagen twee verkeerslachtoffers. Op één hiervan werd waargenomen dat een Torenvalk zich tegoed deed aan het kadaver van de Buizerd, een opmerkelijk gezicht.

Wat een luxe blijft is het aantal overwinterende Slechtvalken. Standaard overwinteren in de Hoeksche Waard zo'n 6-8 Slechtvalken. Deze telling vormde daarop geen uitzondering met 6 gevonden exemplaren. Tezamen met Tiengemeten waren dat er zelfs 7.

Het winterbestand van de Sperwer laat al sedert het begin van de roofvogeltelling een onveranderd beeld zien n.l. zo rond de 15 exemplaren. Natuurlijk weten we dat de trefkans van de Sperwer lager is dan van Buizerd of Torenvalk en ongetwijfeld zijn er meer Sperwers dan het gevonden aantal maar met een gelijk aantal tellers in het veld is dit een te voorspellen uitkomst. Wat opmerkelijk blijft is dat het toegenomen broedbestand geen invloed heeft op het aantal gevonden "winter"sperwers. Dat kan niet gezegd worden van de Havik. Na een spectaculaire toename van het aantal broedende Haviken in de Hoeksche Waard blijken de aantallen 's winters ook beduidend hoger te worden. Tot 1990 was de Havik vrijwel niet te vinden in de Hoeksche Waard maar de laatste jaren zijn er iedere telling toch minstens 5 gemeld en de laatste telling konden zelfs 12 exemplaren worden genoteerd. Het uitstekende zicht zal hier zeker toe hebben bijgedragen.

De aantallen overwinterende kiekendieven blijven onverminderd laag. De Bruine kiekendief is in een gemiddelde winter met 1-2 exemplaren te zien, meestal op de Korendijkse slikken en Tiengemeten. Nu werd er op het eiland twee gezien en in de Hoeksche Waard één exemplaar. De Blauwe kiek liet met 9 exemplaren in de Hoeksche Waard en 5 op Tiengemeten een kleine opleving zien hetgeen zeker te maken kan hebben met extremere weersomstandigheden elders in Europa. Van de opgegeven exemplaren waren 3 mannetjes. De stand van het Smelleken blijft in de winter onverminderd laag. In deze telling zaten 2 exemplaren waarvan één mannetje.

In de telling ontbrak dit jaar de Zeearend. De laatste jaren overwintert er vrijwel standaard eentje in het Hollandsch diep/Haringvliet gebied. Tot het begin van de roofvogeltelling ontbraken meldingen maar op 9 januari één dag voor de telling werd een onvolwassen Zeearend gezien op Tiengemeten. Op de teldag zelf ontbrak deze maar werd, vermoedelijk hetzelfde exemplaar, gezien op de Ventjagersplaten net buiten het telgebied. Op 24 januari passeerde een onvolwassen Zeearend de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, op 7 en 8 februari verbleef er eentje op de Hellegatsplaten en Ventjagersplaten. Op 9 februari werd opnieuw een exemplaar gezien op de Ambachtsheerlijkheid. Vermoedelijk gaat het steeds om hetzelfde exemplaar.

Al met al blijft roofvogels tellen een boeiende aangelegenheid.
Met dank aan alle medewerkers.

Buizerd (Martin Mollet)

De broedvogels van De Buitenzomerlanden 2008

Sjoerd Reinstra

Inleiding

Al weer voor het zevende achtereenvolgende jaar inventariseerde de afdeling Noord van de Vogelwerkgroep van het Hoeksche Waards Landschap “De Buitenzomerlanden”. Ook in 2008 werd deze BMP-plot volgens de territoriummethodiek op broedvogels onderzocht. In dit verslag leest u welke soorten er in 2008 tot broeden kwamen.

Omdat er nog steeds grote onzekerheid bestaat omtrent de toekomst van het terrein verschijnt ook dit jaar weer een kort samenvattend verslag. Zodra er meer duidelijk over het wel of niet doorgaan van de golfbaan zal een uitgebreider rapport verschijnen, dat een totaaloverzicht geeft van alle onderzoeksjaren.

Voor een uitgebreide terreinbeschrijving, soortbespreking en aanbevelingen voor beheer wordt verwezen naar het laatste uitgebreide verslag (2002-2004) van april 2005.

Het inventarisatiegebied

De Buitenzomerlanden ligt in het noorden van de Hoeksche Waard langs de Oude Maas, nabij de Heinenoordtunnel. Het gebied beslaat iets meer dan 30 ha en kent een grote diversiteit aan biotopen: rivieroever met hoge bomen, rietvelden, ruigte en grienden, bosaanplant met tussenliggende ruigten, en waterpartijen en brede grasbermen.

Op 21 november 2008 hield een plotselinge zware noordwesterstorm huis in de Buitenzomerlanden. Vooral aan de kant van de rivier waaiden veel bomen om. Het grootst was de “schade” in het noordelijke deel van het Tunnelbos. Hier sneuvelde een tiental zware populieren. Een chaotische situatie voor de argeloze wandelaar, maar een zegen voor de IJsvogel. De wortelkluiten bieden een overvloed aan broedgelegenheid voor deze holenbroeder.

De drastische kaalslag langs het fietspad naar Puttershoek (zie verslag 2007) gaf in 2008 jammer genoeg nog niet veel herstel te zien. Langs deze rand kwam voor zover bekend geen enkele vogel tot broeden.

Teldata en weersomstandigheden

In het onderzoeksjaar 2008 zijn in totaal elf bezoeken aan het terrein gebracht: negen maal in de ochtend (meestal een uur vóór zonsopgang) en twee maal in ‘s avonds. Speciale aandacht was er voor dagroofvogels (i.s.m. de HWL-roofvogelwerkgroep) en uilen.

De weersomstandigheden in de telperiode kenmerkten zich door een koude maart, zacht weer in april en warm weer in mei en juni. Bovendien was de bijna alle maanden op juli na relatief droog. De meeste tellingen vonden dan ook bij goed en droog weer plaats.

De inventarisatie

Tabel 2 (**bijlage G**) geeft de resultaten van de broedvogelinventarisatie weer. Tevens zijn de gegevens van 2002 t/m 2006 vermeld. De aantallen geven het aantal actieve territoria aan, vastgesteld volgens de normen van Sovon.

De resultaten

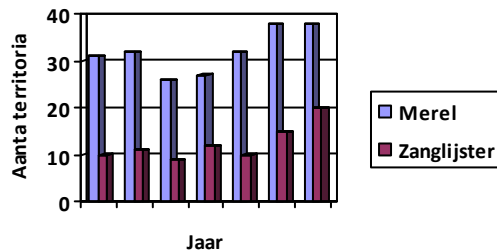
In 2008 was gezien bovenstaande resultaten sprake van een redelijk goed broedseizoen, al waren vrijwel nergens de aantallen even hoog als het jaar ervoor. Het aantal soorten in de BMP-plot is nog steeds respectabel: maar liefst 54 soorten bezetten in 2008 een territorium in de Buitenzomerlanden, een nieuw maximum. In het onderzoeksjaar konden twee nieuwe soorten worden bijgeschreven: kneu en knobbelzwaan. De laatste voldeed aan de Sovon-normen alhoewel geen nest in de BMP-plot zelf werd gevonden.

Van de watervogels deden de eendachtigen met uitzondering van de bergeend, het goed, terwijl de Meerkoet ronduit slecht presteerde. Slechts 5 meerkoetterritoria, tegenover 10 tot 11 in goede jaren. De riet- en ruigtegebonden soorten vertoonden weinig verschil met voorgaande jaren, met uitzondering van de blauwborst, die misschien wel op het punt staat als vaste bewoner te verdwijnen. De bos-vogels presteerden normaal met echter een absolute uitschieter voor de zanglijster en de koolmees.

De winterkoning was opnieuw de meest voorkomende soort, met een dichtheid van 1,6 territoria per ha., gevolgd door merel (1,2/ha.) en zwartkop (1,1/ha.).

Opvallend is dat de zanglijster in de afgelopen twee jaar jaren steeds meer inloopt op de merel. In gewone jaren is de verhouding ongeveer 3:1. In 2008 is dit 2:1. Natuurlijk zeggen twee afwijkende jaren niet zoveel, maar het valt wel op. Op zich is het niet zo vreemd dat het de zanglijster in de Buitenzomerlanden voor de wind gaat, omdat het terrein rijk is aan huisjesslakken, het stapelvoedsel van de zanglijster. Het diagram hieronder geeft de verandering in de verhouding merel-zanglijster in de loop der jaren aan. Het is afwachten of deze trend doorzet, of dat het een zo maar een toevallige samenloop van omstandigheden is.

merel / zanglijster 2002-2008

verhouding merel / zanglijster in % van totaal

jaar	% merel	% zanglijster	Totaal ex.
2002	76	24	41
2003	74	26	43
2004	74	26	35
2005	69	31	39
2006	76	24	42
2007	72	28	53
2008	66	34	58

Grafiek/Tabel 3 De verhouding tussen het aantal merel- en zanglijsterterritoria (Buitenzomerlanden 2002-2008)

Opvallend was in 2008 dat de groene specht opnieuw met twee territoria aanwezig was, al blijft het lastig om dit met zekerheid te zeggen omdat er wederom geen nestholtes konden worden vastgesteld. De kraaiachtigen lopen langzaam maar zeker terug. Een echte oorzaak is hiervoor niet aan te geven. Misschien mede als gevolg hiervan was begin 2009 het aantal nesten van deze groep lager dan ooit. Al kan de storm van november 2008 hierbij ook een rol hebben gespeeld.

De vinkachtigen (vink, groenling, putter en kneu) veroveren de Buitenzomerlanden stap voor stap. Dit geldt zowel in het aantal exemplaren als het aantal soorten, al liep de vink in vergelijking met het topjaar 2008 als enige terug (13=> 9).

Heel merkwaardig is tot slot dat de groep tamme stadshuizen die al jaren rond de ingang van de langzaamverkeertunnel huist, in 2008 ineens volledig was verdwenen. Het kan haast niet anders dan dat dit een ingreep (wegvangen?) van buitenaf is geweest. Rijkswaterstaat, mogelijk de initiatiefnemer, heeft hier echter geen melding van gemaakt. Het blijft dus een raadsel.

Roofvogels

Roofvogels zijn altijd al goed vertegenwoordigd geweest in de Buitenzomerlanden. 2008 gaf een aardig herstel te zien van alle soorten. De torenvalk bracht 4 jongen groot. Ze waren op 21 juni bij controle 21 dagen oud, een vroeg broedsel dus.

Een in het jaar ervoor op 16 juni 2007 geringde jonge torenvalk uit diezelfde kast werd op 24 november 2007 teruggemeld uit Stavenisse (Zeeland, op 44 km afstand van zijn geboorteplaats). Hij was door een ringer teruggevangen en weer losgelaten.

In oktober rooide Rijkswaterstaat de iep waarin de torenvalkenkast hangt. De boom leed aan de iepziekte. De kast is enige tijd later in een grote iep een stukje verder weer opgehangen. Nu maar hopen dat deze boom stand houdt.

De havik (3 jongen) en de buizerd (2 jongen) waren in 2008 ook succesvol. Beide broedden buiten het getelde gebied, maar uit diverse waarnemingen kon worden opgemaakt dat de territoria zich uitstrekten tot in de BMP-plot.

De sperwer had in 2008 een nest in de Buitenzomerlanden zelf. De horst bevatte op 10 juni 2 eieren, die niet werden uitgebroed. Mogelijk werd de vogel verstoord. Het nest lag op een kwetsbare plek op maar een paar meter hoogte.

In het verslagjaar was de bosuil weer aanwezig met een territorium. De vaststelling van de ransuil was vrij onzeker. Uit meldingen van derden blijkt dat de kans groot is

dat deze in de naastliggende polder een flink eind buiten de Buitenzomerlanden broedde. Het aantal waarnemingen van jagende exemplaren was dit jaar zeer beperkt.

Op 20 december zijn twee ransuilen uit de opvang van Karel Schot in het gebied losgelaten. Eind januari werd een dood exemplaar (met een gebroken vleugel) aangetroffen in het Tunnelbos. Niet bekend is of dit een van de twee uitgezette exemplaren betrof.

Eerste waarnemingsdatum zomervogels

Zoals elk jaar komt ook in dit jaarverslag weer een speciaal thema aan bod. Deze keer staat de eerste waarneming van zomergasten centraal. Na 7 jaar onderzoek is het aardig om deze feiten eens op een rijtje te zetten. Het gaat steeds om de eerste zangwaarneming. Naast het weer speelt hierbij het toeval een grote rol. Het terrein wordt immers niet dagelijks bezocht, maar gemiddeld om de 10 tot 12 dagen. Soorten die maar een beperkt aantal jaren voorkwamen, zoals kleine plevier en braamsluiper en soorten waarvan niet helemaal duidelijk is of zij trekvogel zijn dan wel (gedeeltelijk) standvogel zijn, zoals vink en spreeuw, staan niet in de lijst. De soort moest minimaal in vier van de acht jaren voorkomen. De opgenomen soorten zijn geplaatst in (mediane = gemiddelde) volgorde van verschijnen.

Wat op valt is dat de jaren 2006 en 2008 eruit springen met respectievelijk 5 en 4 vroegste waarnemingen. De maanden maart en april waren in 2006 zelfs relatief koud, iets wat wel weer blijkt uit de toen late eerste zangdatum van tjiftjaf en zwartkop. Het is wat erg simpel om te zeggen dat de tabel hieronder de klimaatverandering aantoont. Over een paar jaar maar weer eens kijken of de cijfers dan nog steeds gegevens opleveren die in die richting wijzen.

Tabel 4 Eerste waarnemingsdatum van enkele broedende zomervogels van de Buitenzomerlanden 2002-2008 (onderstreept = vroegste waarneming van de betreffende BMP-soort)

Soort	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Vroegste	Mediaan
Tjiftjaf	9 maart	23 maart	20 maart	28 maart	26 maart	10 maart	<u>8 maart</u>	8 maart	18 maart
Blauwborst	6 april	6 april	2 april	28 maart	<u>26 maart</u>	7 april	5 april	26 maart	3 april
Rietgors	12 mei	21 april	20 maart	28 maart	17 april	<u>10 maart</u>	22 maart	10 maart	5 april
Fitis	6 april	6 april	2 april	<u>28 maart</u>	3 april	21 april	5 april	28 maart	6 april
Zwartkop	6 april	6 april	12 april	9 april	17 april	7 april	<u>5 april</u>	5 april	8 april
Grasmus	25 april	4 mei	24 april	1 mei	<u>17 april</u>	5 mei	27 april	17 april	26 april
Koekoek	18 april	4 mei	24 april	20 april	17 april	21 april	27 april	17 april	23 april
Tuinfluit	<u>18 april</u>	4 mei	8 mei	1 mei	29 april	21 april	27 april	18 april	28 april
Gkr. roodstaart	12 mei	-	8 mei	-	<u>17 april</u>	-	27 april	17 april	1 mei
Nachtegaal	-	"17 mei"	-	1 mei	<u>17 april</u>	5 mei	27 april	17 april	1 mei
Kleine karekiet	12 mei	4 mei	8 mei	1 mei	29 april	5 mei	27 april	27 april	4 mei
Bosrietzanger	25 mei	17 mei	8 mei	1 mei	25 mei	18 mei	27 april	27 april	9 mei
Zomertortel	-	<u>4 mei</u>	31 mei	-	-	18 mei	26 juni	4 mei	28 mei
aantal x vroegste	1	1	0	1	5	1	4		

Losse waarnemingen

De inventarisatierondes leverden ook in 2008 weer een aantal leuke losse waarnemingen op.

Bijlage G, tabel 5 geeft hiervan een overzicht.

Andere dieren

Naast vogels huizen er in de Buitenzomerlanden ook andere diersoorten. Hierbij gaat het vooral om konijnen. Per telling werden in 2008 gemiddeld 11.3 konijnen waargenomen, aanzienlijk minder dan in 2007 (33,6) en 2006 (22,5). Een reden voor de achteruitgang valt niet aan te geven. De grote druk van loslopende honden in het terrein zal er zeker geen goed aan doen.

Het aantal waarnemingen van hazen neemt de laatste jaren daarentegen gestaag toe. Kwam het aantal in 2002 t/m 2006 op jaarbasis niet boven de 3 uit, in 2007 en 2008 waren het er respectievelijk 12 en 9. Opvallend hierbij was dat dit dier van het open terrein, zich steeds langs de bosranden vertoonde, om bij gevaar in het bos te verdwijnen.

Voor het eerst liepen de vogelaars een tweetal marterachtigen tegen het lijf, wezel en hermelijn.

Tabel 6 laat o.a. de zoogdierwaarnemingen van 2008 zien. Deze gegevens gaan net als in voorgaande jaren naar de VZZ (Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming).

Tabel 6 Waarnemingen overige diersoorten BMP Buitenzomerlanden in 2008

Andere dieren		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Nr.		10/3	25/3	7/4	21/4	5/5	18/5	27/5	10/6	19/6	30/6	14/7
1	Konijn volwassen	1	2	4	10	8	24	14	7	14	5	18
2	Konijn juveniel						1	1	5	4		4
3	Haas					1			3	4	1	
4	Egel							1			2	
5	Mol		3		3	1	3	1	2	4	1	3
6	Hermelijn											1
7	Wezel											1
8	Gewone pad							1				
9	Groene kikker											

De golfbaan

Ook in 2008 zijn er geen verdere ontwikkelingen te melden rond de golfbaan die in het gebied zou moeten komen. De laatste berichten spreken over problemen rond de (extra) grondverwerving. De kredietcrises zal de plannen ook niet veel goed doen. Fortis is momenteel grondeigenaar. Sinds de kapitaalinjectie van Wouter Bos vorig jaar november is de Nederlandse staat nu formeel eigenaar van de Buitenzomerlanden. Een overdracht naar een instantie als Staatsbosbeheer lijkt een formaliteit. Het zou heel mooi zijn als dat gebeurde. De realiteit zal wel anders zijn. De golfbaan lijkt in elk geval verder weg dan ooit. De afdeling noord van de vogelwerkgroep van het HWL gaat dus voorlopig door met de jaarlijkse broedvogelinventarisaties.

Tot slot

De volgende personen leverden in 2008 een bijdrage aan de broedvogelinventarisaties van de Buitenzomerlanden: Joke Boerlage, Jaap Jan Leeuwenburgh, Els Marijs, Henk van Noordwijk, Erwin Reinstra, Sjoerd Reinstra, Eef van der Sluis en Freek Sturuss. Arjan Leeuwenburgh en Martin Mollet waren betrokken via de roofvogelwerkgroep van het HWL. Allen dank voor jullie inzet.

Ijsvogel, al jaren lang een vaste broedvogel in de Buitenzomerlanden

Notulen najaarsvergadering oktober 2008

Peter de Barse

Opening

Janus heet iedereen welkom (opkomst 36 personen) en deelt mede dat de VWG in 1983 is opgericht, nu dus 25 jaar. Daarom na de pauze een hapje en drankje om dit te vieren.

Mededelingen

Formulieren roofvogeltelling liggen klaar.

Sovondag op 29 november traditioneel in Nijmegen.

Voor Klaaswaal wordt een teller voor de huiszwaluwen gezocht, omdat Joke hiermee stopt.

Peter vertelt over de waargenomen gezenderde Bruine Kiekendief (zie In Vogelvlucht nj '08).

Overleg Staatbosbeheer (Gerard Ouweneel)

Recent een bespreking geweest over o.a.: APL (recreatiedruk), inrichting Hoogezandse gorzen, vogelhut De Visarend al verdwenen, zal aan de westkant geplaatst gaan worden. Bedoeling om jaarlijks bij elkaar te komen.

Ganzenbeleid (Gerard Ouweneel)

Wederom problematiek omtrent de zomerganzen. De grauwe gans stabiliseert door afschot en doorprikken van de eieren. Het samen inventariseren met de WBE's is door Sovon afgeblazen, zou teveel vrijwilligers kosten. In afwachting van rapport over de resultaten van de aangewezen opvanggebieden. De huidige regelgeving rondom dit onderwerp is chaotisch. Ludiek wordt opgemerkt of we bij het tellen eerst noteren en vervolgens prikken!

Huis- en oeverzwaluwen 2008 (Jan Pieter van Bennekom)

Jan Pieter vertelt op zijn humorvolle karakteristieke wijze over de uitkomst van de huiszwaluw inventarisatie, nadat hij de deelnemers heeft gecompimenteerd voor de tijdige aanlevering van de gegevens. Daarom is nu het verslag al gereed, hetgeen ook Sovon niet is ontgaan. Jan-Pieter leest de mail van Sovon voor. De verslagen zijn al aan de tellers opgestuurd.

20 Jaar wintertelling Oudeland van Strijen (Arie van der Linden)

Arie verhaalt over enkele van de vele hoogtepunten van 20 jaar wintertelling met 1.616.107 waargenomen vogels verdeeld over maar liefst 191 soorten! Teveel om allemaal in deze notulen op te nemen, maar genoemd worden de ontwikkeling van het aantal dwergganzen, de opmars van de grote zilverreiger van 1 in 1995/96 tot 17 nu, de afname van kolganzen, maar sterke toename van de brandjes (maximum 123 in eerste jaar, nu 13.500 als maximum!), de kleine bonte specht en rode wouw tijdens de telling van januari 2002, de zeearend van december 2003 die de gehele telling in de war schopte, wat een paniek! Tijdens de 100ste telling precies een jaar later wederom een zeearend en voor de eerste maal meer dan 25.000 vogels! Terecht een jubileumtelling! En niet te vergeten de middelste jager in november 2007. Dit verveelt dus nooit en de waarde van het gebied wordt er dubbel en dwars mee aangetoond. Gerard merkt op dat aanwijzing als Natura 2000 gebied de kwalificatie is voor al deze tellingen!! Het uitgebreide verslag en excel-overzicht wordt via de coördinatoren van de 4 gewesten verspreid over alle vogelwerkgroepleden.

Kerkuilen (Rob Burgmans)

In 2007 zijn 13 broedparen vastgesteld. In 2008 slechts 4 zekere succesgevallen: van drie paar zijn de jongen geringd, van het vierde paar waren de jongen bij ontdekking net uitgevlogen. Op Tiengemeten zijn alle kerkuilen verdwenen.

Tiengemeten (Rob Burgmans)

Broedvogelinventarisatie van Tiengemeten na de herinrichting (nul-meting) leverde 82 soorten op. De rattenvanger verstoorde veel. Broedgeval ondanks waarneming van kwak en zilverreiger niet vastgesteld. Wel vastgesteld (aantal paar) onder andere: dodaars (1), casarca (2), wintertaling (12), zomertaling (11), havik (3 paar met sepc. 1, 2 en 3 jongen), porseleinhoen (3), kwartelkoning (1), rietzanger (246), bosrietzanger (151), kleine karekiet (159), steltkluut (4), bruine kiekendief (4), kleine plevier (10), dwergstern (1), veldleeuwerik (91), cetti's zanger (1) enz. Alwaar en vogelparadijs.

IJsvogels 2008 (Janus)

Er zijn maar liefst 21 broedparen vastgesteld en dit zal niet compleet zijn! Janus neemt de locaties kort door. In de Heinenoord tunnelbuis voor het langzame verkeer is een dood exemplaar aangetroffen.

In Vogelvlucht (Piet en Joke)

Bijna 10 jaar geleden mee gestart en een hele ontwikkeling meegemaakt. Eerst nog bescheiden van omvang en nu halve boekwerken die digitaal in pdf worden aangeleverd. Dank aan alle schrijvers met Glo als hofleverancier. Han en Martin nemen na 10 jaar het stokje over. Joke en Piet, hartelijke dank, een blad van formaat!

Rondvraag

Martin Benard had zich afgemeld voor deze bijeenkomst, maar heeft gevraagd te melden dat op 27 december de HW vogeltel 'competitie' dag wordt georganiseerd.

Op 24 november is er in Numansdorp een lezing over de HW in de ijstijd.

Extra mededeling (Joop en Peter)

De VWG bestaat alweer 25 jaar en de man die op zijn prachtige wijze de club aanstuurt is al 25 jaar Janus. Daaraan kan en mag natuurlijk niet voorbij worden gegaan. Joop v.d. Berg heeft met veel plezier zijn zaagtalent losgelaten op een net gekapte eik (met dank aan Raimond) en een waarlijk kunstwerk met 3 ransuilen is ontstaan. Janus zichtbaar geroerd heeft dit prachtstuk inmiddels een plek in zijn tuin gegeven.

Zoals aangekondigd heeft Hans Westerlaken na de pauze zijn avonturen met de gorilla's van Oeganda getoond, waarbij de poging van Hans om samen met de zilverrug op de foto te komen niet onopgemerkt voorbij is gegaan.

Foto's: Huiszwaluw en Kerkuilinventarisatie (Gert Huijzers)

